

Nr. 43 · Oktober 2022 · 22. årgang

Pilgrimmen

Pilgrimmen

Efter en mudret dag på Caminoen
Forsidefoto af Rikke Ærtebjerg

PILGRIMMEN udgives af

Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:

Rikke Ærtebjerg

Pilgrimshuset Albergue Ballerup

Præstevænget 10,

2750 Ballerup

Mobil: 6155 6309

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Henrik Tarp

henriktarp1@gmail.com

Peter Glunz

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

nh.lieberkind@gmail.com

**Alle tidligere numre på nær de
seneste to findes som PDF filer
på hjemmesiden!**

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale, der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Foreningen af

Danske Santiagopilgrimme

c/o Sekretariatet, daglig leder:

John Stævngaard

Blåbærvej 22, 4873 Væggerløse

Mobil: 5354 1019

Mail:

sekretariat@santiagopilgrimme.dk

MobilePay: nr. 77429

Jyske Bank: 5069-133 20 63

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelse:

Carsten Maegaard, Herning

Formand, mobil: 6169 7273

Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Næstformand, mobil: 6155 6309

Hanna Vestenaa, Kalundborg

Kasserer, mobil 5164 6956

Tone Kirkeby, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2398 5502

Bøje Pedersen, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil 4119 3410

Jeanette Hounsgaard, Middelfart

Bestyrelsesmedlem, mobil 2137 4293

Jacob Rohd, Slangerup

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2498 5935

John Stævngaard, Væggerløse

Webredaktør, mobil 5354 1019

Bøje Pedersen, Allerød

facebook-redaktør, mobil 4119 3410

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Vestergaards Bogtrykkeri

Side: Indhold:

2	Kolofon
3	Indholdsfortegnelse
4 - 5	Hvordan mennesker skal være, når de er sammen <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
6 - 7	Nekrolog - Ove Wichmann <i>af Erik Staffeldt og Vibeke Mørdrup</i>
8 - 18	Sol, stilhed og store udsigter <i>af Marie og Torben Lau Florin</i>
19 - 21	Vikinger i Galicien <i>af Henrik Tarp</i>
22 - 27	Videre ad den Franske Vej <i>af Henrik Friediger</i>
28 - 30	Der ligger et hus i Rua Nova <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
31 - 32	Caminofilateli <i>af Niels Henrik Lieberkind</i>
33 - 35	Skt. Jakobs mange ansigter <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
36 - 37	Pilgrimmenes glemte kirkegård <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
38 - 40	Hórreos – kunstneriske forrådskamre <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
41 - 43	Verdens ende <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
44 - 51	Endelig færdig med Francés <i>af Rikke Ærtebjerg</i>
52 - 58	Kyst til kyst - eller En tur til Danmarks Finisterre <i>af Lars Holst</i>
59 - 60	Pilgrimsvandring Skagen-Tolne-Frederikshavn <i>af Grethe Dyrby</i>
61 - 64	Halsninoen <i>af Lars Holst</i>
65 - 66	En berømt musling <i>af Rikke Ærtebjerg - Fotos: Brian Eskesen</i>
67 - 68	Åbne Horisonter fra Oslo til Rom <i>af Anette Brøndum</i>
69	Sankt Gertruds sti på Norddjursland <i>af Grethe Dyrby</i>
70	Boganmeldelse: Gå Godt - <i>anmeldt af Rikke Ærtebjerg</i>
71	Boganmeldelse: Vandreløst - <i>anmeldt af Rikke Ærtebjerg</i>
72	Boganmeldelse: Gå tur - <i>anmeldt af Rikke Ærtebjerg</i>
73	Boganmeldelse: Caminoen i Frankrig - <i>anmeldt af Rikke Ærtebjerg</i>
74	Boganmeldelse: Assistens Kirkegård... - <i>anmeldt af Rikke Ærtebjerg</i>
74 - 75	Boganmeldelse: Et skridt tættere på Livet - <i>anmeldt af Carsten Mægaard</i>
76	Boganmeldelse: Walk... - <i>anmeldt af Rikke Ærtebjerg</i>
78	Velkommen til Årsmøde
79	Dagsorden for generalforsamling 2022

Hvordan mennesker skal være, når de er sammen

af Rikke Ærtebjerg

Mens jeg vandrede på Caminoen, var der livlig debat på foreningens Facebook-væg om, hvad en ægte pilgrim er. Vi har flere gange i dette medie skrevet om problematikken, og jeg vil som redaktør – og pilgrim – fastholde, at enhver selv bestemmer, hvilken pilgrim man er.

Efter at jeg i maj vendte hjem fra en fem-ugers vandring på Camino Francés, er min kærlighed til Camino-livet ikke bare usvækket, men større end nogensinde. Det har bl.a. medført søgning højt og lavt efter bøger, film og andet, der handler om Caminoen. Og ja, Caminoen er i bestemt form, selvom der findes så mange. For det er ikke ruten, der gør det, det er begrebet med alt, hvad det indeholder.

I min søgen fandt jeg på YouTube en film af en amerikaner ved navn Hank Leukert, 'A Camino de Santiago Story: To The End of the World'. En meget smuk lille film på 35 minutter (med dansk islæt), der ikke i sig selv fortæller noget nyt om at gå Camino, men som bringer et citat. Hank har ved et møde med en nonne undervejs fået fortalt, at *'The Camino is God's dream about how people should be when they are with each other'* ('Caminoen er Guds drøm om, hvordan mennesker skal være, når de er sammen').

Det går meget godt i spænd med hvad jeg selv tænker, og er bl.a. baggrunden for stiftelsen af Pilgrimshuset Albergue Ballerup.

Det handler ikke om, hvor mange dage man vandrer, hvor mange kilometer man går om dagen, om man sover på hotel eller på sovesal, om man får kørt sin bagage eller selv bærer den hele vejen. Hvis man kun har to ugers ferie, og har lyst til at vandre en pilgrimsvandring, så er det efter min ringe mening lige så rigtigt, som hvis man har flere måneder til at gå hele vejen fra St. Jean Pied de Port eller Kastrup til Santiago de Compostela eller hele vejen til Finisterre.

Går man kun 10 km om dage, kan man sagtens være pilgrim, turen tager bare længere tid. Det vigtigste er, at man har lyst til at være pilgrim. Er det fysikken, der sætter grænser for, hvad den enkelte kan overkomme, kan det være nødvendigt at få kørt sin bagage, hvis alternativet er, at man ellers slet ikke kommer afsted. Ved man selv, at man er supersnorker, og vælger at tage det hensyn at sove på hotel eller enkeltværelse i stedet for sovesal, gør det ikke en til en ringere udgave af en pilgrim. Tværtimod signalerer det en ydmyghed i forhold til at være opmærksom på andres behov, og ens egne begrænsninger. Ingen har ret til at dømme en pilgrim, der ikke går som en selv. Enhver går sin egen Camino.

Lige præcis dette går igen i denne udgaves artikler. Vi har pændende, historier fra vandring på Gran Canaria, på Halsnøen og på Kyst til Kyst-stien, noget om vikinger i Galicien, nedslag på Camino Francés om hhv. Hórreros, Skt. Jakobs mange ansigter og en glemt kirkegård i Santiago, og en hel masse andet. Alt i alt igen en ren slikbutik for os, der interesserer os for vandring. Der er også en del boganmeldelser, hvis I lige som jeg har lyst til at læse mere om vandring, Caminøen og relaterede emner. Vi ønsker jer god læselyst.

Til sidst vil jeg minde om, at foreningen afholder generalforsamling og årsmøde lørdag den 29. oktober. I år afholdes mødet i Fredericia. Se mere på side 78-79.
Buen Camino

Pamela Andersen

Ove Wichmann

Et fyrtårn i pilgrimslivet er faldet

En af Foreningen af Danske Santiagopilgrimmes store og meget engagerede støtter gennem mange år, Ove Wickmann, sov stille ind, 81 år, søndag den 14. august efter nogle måneders tiltagende svækkelse, der ramte den ellers så flittige mand.

Sammen med sin hustru gennem 36 år, Kirsten, blev han medlem af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme allerede fra begyndelsen, hvilket kunne ses på deres lave medlemsnummer.

Parret delte mange oplevelser; det virkede som om de to havde et nærmest symbiotisk samvær, tæt venskab og stor kærlighed til hinanden og til det pilgrimsliv, de delte. Det omfattede mange tusinde kilometer caminovandring overalt i Europa, som Ove huskede og kunne fortælle detaljeret om mange år senere. Oves stille, vidende og beskedne fremtoning skabte stor respekt om ham, og fik ham til at stå som et fyrtårn i pilgrimsbevægelsen.

Kirsten og Oves engagement resulterede i, at de blev udnævnt til æresmedlemmer af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme ved en fest i Roskilde i 2015. Baggrunden var bl.a., at Den Danske Pilgrimsrutes oprettelse ikke mindst skyldtes Oves engagement. Han og Kirsten udlagde de første pilgrimsruter i tæt kontakt med traditionerne, og i samarbejde med kommuner og andre lodsejere, som skulle give tilladelse til afmærkning.

Nekrolog

Da de havde været i gang selv i nogle år, tog Foreningen af Danske Santiagopilgrimme emnet op, og lagde opgaven i fastere rammer efter en drøftelse på årsmødet i Sorø i 2010. Der blev senere oprettet en stigruppe, hvis aktiviteter Kirsten og Ove deltog i – også hér med stort engagement, herunder gennem en årrække med at passe ruten fra Kastrup over Vestamager til Ishøj og videre mod Roskilde med rutelægning, afmærkning og vedligeholdelse af skiltning.

Ja, det var faktisk Ove, der foreslog navnet Den Danske Pilgrimsrute, som stigruppen hurtigt "autoriserede".

Ove var født i Aarhus som nummer tre i en børneflokk, familien havde ikke meget at gøre med og flyttede rundt, så Ove nåede at gå i fem landsbyskoler, inden han som 14-årig kom i gartnerlære. Naturen, markens blomster, himlens fugle og Skaberværket i det hele taget, havde

Oves tro og tillid. Sammen med Kirsten fik han en sidste vandring på Langeland.

Blå blomster pyntede hans kiste; når Ove havde nået en bakketop, foreslog han ofte, at man skulle kigge efter blå blomster – et signal om pause, sagde præsten. Efter et godt liv trængte han nu, i august, til en pause med ukendte stier foran sig, forvisset om "må Gud holde dig i sin hånd – indtil vi ses igen", citerede Birgitte Jeppesen fra Pilgrimssangen "Må din vej gå dig i møde" (Holger Lissner), der blev sunget ved bisættelsen, foruden "Livstræet" (Hans Holm/Erik Lindebjerg), "Spænd over os dit himmelsejl" (Leif Rasmussen) og "Du, som har tændt millioner af stjerner" (Johannes Johannesen) efter Oves valg. Kirsten havde valgt at synge "Under stjernerne på himlen" (Tommy Seebach) – en sang fra Kirsten til Ove.

Æret være Oves minde.

Sol, stilhed og store udsigter

Camino de Santiago på Gran Canaria

af Marie og Torben Lau Florin

Caminoerne på det spanske fastland er velkendte pilgrimsveje for de fleste læsere af dette magasin. Men faktisk findes Camino de Santiago også på Gran Canaria! Tag med på en anderledes mini camino på 77 km fra Maspalomas i syd til Gáldar i nord.

Ørkenvandring på caminoen

Dag 1. Faro de Maspalomas – Finca Tomás y Puri, 22 km

Vinterfrakker og varme støvler er efterladt hjemme til fordel for en camino i vintersol. Vi tilbringer nemlig juleferien til fods på Gran Canarias Camino de Santiago. Morgensolen skinner over Maspalomas fyr, og vi er mere end caminoklar.

Her er hverken startskilt, musling eller gule pile til at betrygge os om, at dette virkelig er caminoen, men vi kommer godt af sted ved hjælp af GPS-kort på mobilen. Stor er begejstringen, da vi efter de første fem km langs en udtørret flodseng finder første caminotegn: En gul pil på et træ.

De næste fem km går gennem Maspalomas' udørken forbi et aktivt stenbrud, hvor masser af skrald i vejsiden får selskab af en udbrændt bil, et forladt pariserhjul, lummer graffiti og en efterladt guldssofa.

Caminoen snor sig ind i Fataga-kløften, som ser ud, som vi forestiller os Arizona: Støv, rødbrune bjergkamme og en uendelig grusvej. Det knastørre landskab får en til at tænke: “Jeg må være tørstig!”, også når man ikke er det endnu. En smuk akvædukt på bjergsiden virker næsten som et umuligt bygningsværk her, hvor det er svært at tro på vand.

Solen bager ubønhørligt, vi må supplere med ekstra solcreme. Det er “kun” 22 grader, men føles som meget mere. Her er så tørt, at selv kaktusserne må give fortabt. En kondiløber passerer os opad, men senere mister vi ham af syne. “Vi finder ham sikkert i vejkanterne om lidt, dehydreret som en menneskelig rosin”.

Helt dehydrerede er vi ikke, for vi skal begge tisse. Hvis man er tørstig nok, giver det så egentlig mening at tisse i en flaske og drikke det? Så tørstige er vi ikke! Vi tisser i stedet, mens vi funderer over, om der nu vil komme en magisk grøn plet lige her.

Ruten er mentalt hård, og minder lidt om hverdagen ind imellem: Perioderne,

hvor humøret og energien er lav, hvor jeg tager mere på vej og er sværere at begejstre end ellers. Den humørmæssige ørken, som starter lige så pludseligt, som den heldigvis slutter, og solen skinner i sindet igen.

Der står en sky af støv op fra vores fødder, da vi snører skoene op ved første pause – på en fin caminobænk, der i den grad opmuntrer os. Endnu et nøk stiger humøret, da vi efter nogle timer skal bare lidt opad, og havet pludselig kommer til syne bag os.

Turismens triste fodspor

Et ensomt skilt fortæller os, at der er 1 km til landsbyen Arteara. Umuligt! Vi ser intet andet end støv, sten og blå himmel. Men jo, der kommer landsbyen, hvor vi desværre møder turismens triste fodspor: En kamelpark med fortættet dårlig stemning og dyr, vi ikke kan tro har det særlig godt. Ja, kameler er ørkenens skibe, og kan sikkert klare meget. Men dette? Tur efter tur i solen, belæsset med turister? Et godt tip: Drop at købe vand hos kamelparken og vælg økostedet bagved, hvis det er åbent.

Et par km senere får vi øje på, hvad der efter dagens ørkenvandring ligner et fatamorgana: Vores overnatningssted Finca Tomás y Puri. Himmelen! Intet mindre. Mellem appelsinlundene og omfavnet af bjergene hopper vi i den lille iskolde pool og nyder hvert sekund.

Fra ørkenen til himmelen

Dag 2. Finca Tomás y Puri – Tunte, 9 km

Her kunne vi bygge og bo. Efter en lidt skeptisk start på vores Camino de Santiago de Gran Canaria i går, vinder ruten os i den grad i dag. Vi er nået til den mere beboede del af Fatagakløften, vi vandrer i. Her er appelsingårde og olivengårde naboer. Små oaser af grønt afspejler menneskers tilstedeværelse og ihærdige indsats for at få livet til at gro. Der er en drypslange for hver gang, der er noget grønt. Gad vide, hvorfor vi overhovedet har behov for noget grønt, når vi kommer fra Danmark, af alle steder?

Benzindunst og kaffeduft

Vi når hurtigt til landsbyen Fatag, og selv om dagens etape er sølle ni kilometer, slår vi os ned på dagens (og hele denne caminos) første bar. Herlig placering som nabo til tankstationen DISA. Benzindunsten møder den intenst gode kaffeduft. Her får vi første stempel i vores pilgrimspas. Vi fik aldrig et stempel ved start i

Maspalomas, for der var absolut ingen indikation af, at her startede en camino. På tanken oplever vi et af de i Danmark for længst forsvundne jobs: Tankpasser (altså som faktisk fylder på bilen...)

Vi vandrer kun cirka 200 meter videre, før næste bar dukker op. Fataga er en pittoresk landsby, der med god grund tiltrækker mange dagsturister. Nu er turismen tydelig: Baren er på Insta! Vi får to fremragende smoothies.

Ligesom alle andre tager vi en slentreturen gennem de idylliske, snævre stræder med de hvidkalkede huse, hvor stenene titter frem, og konstaterer, at der er som regel en grund til, at en attraktion bliver en attraktion.

Udekøkken i garagerne

Vi nyder synet af garagekøkkenerne i de små flækker. Vippeporten står åben, og der viser sig at være indrettet komplet udekøkken i skyggen...

Dagens mål er byen Tunte – en overordentlig caminoglad by med malede røde caminokors overalt, Tarta de Santiago i hver bar og Buen Camino-graffiti på torvet. Vi er så velkomne som pilgrimme.

Her får vi endnu et stempel i pilgrimspasset på turistkontoret, der til gengæld ingen info har om Camino de Santiago! Det er kommunen, der har information om den, er beskeden. Og kommunen er lukket. Nuvel, vi er her jo, og vi mangler intet, men var bare nysgerrige. Med så sparsom info, der findes om denne camino, undrer det os i hvert fald ikke, at vi endnu ikke har mødt nogen pilgrimme overhovedet. Denne camino har alt, undtagen pilgrimme.

Vi har ellers indkvarteret os i en superfin lejlighed i Tunte, hvor der faktisk er plads til seks pilgrimme, hvis der ellers var flere end os to...

Skiltningen med de gule pile har indtil videre været genial, bortset fra de første fem kilometer ud af Maspalomas, der ikke er skiltet.

Tunte – tosset med caminoen

Dag 3. Tunte via Roque Nublo og Tejeda – Mountain Hostel Finca La Isa, 26 km

Vi lægger vejen forbi Tuntens bager og drikker morgenkaffe klokken 7 sammen med skraldemændene, der er på vej afsted. Bageriet har været drevet her siden 1948. Morgenmaden bliver en lun crois-sant i episk størrelse og uden tvivl bagt på smør.

Det er op-op-op fra start. Før vi overhovedet er tilbage ved caminoskiltet, er det 900 meter opad gennem byen. Og

derefter mere op – den smukke af slag-sen med solopgangen over dalen. Stien er anlagt, og vi gætter det må være en gammel postrute eller transportvej af en art. Vi er alene i verden og hjemme i hinanden.

Højdeskræk i sigte

Vi kigger op på de rød-brune tinder, der er så klassiske for denne camino, og Torben spørger sig selv, hvor stejlt det mon vil blive? “Men det er jo en camino, så en dødsrute er det nok trods alt ikke,” konstaterer han på sin vante tørre facon.

Og dog. Ikke langt videre oppe ad stien er bjergudsigterne vidde, toppene høje, kløfterne dybe og stien efter hans højdeskræks standarder smal.

Vi glider ind i vores faste roller: Jeg foran – beroligende og opbyggende, han stille og koncentreret bagved. Optisk kan jeg sagtens se, hvad der kan give højdeskræk

her, men jeg har den bare ikke. Vi snørkler os op sammen, og jeg er stolt, efterhånden som vi klarer den ene bjergtop efter den anden.

Der er do's and don'ts, når du er makker til en med højdeskræk. Frem for alt handler det om at anerkende og respektere den anden – og at forsøge at se stien med den andens øjne for at kunne støtte. Torben beviser, at det er muligt at arbejde med sin højdeskræk, hvis man vil det nok, og det vil han. Inden for det rimeliges grænser hjælper det at komme igennem frem for at vende om. Stairway to heaven.

Fra ørken i syd til frodighed i nord

Efter de høje, varme tinder er vi pludselig i en kølig, velduftende fyrreskov. Gran Canarias gølge, ørkenagtige syd er blevet til frodige, grønne nord. Vi er vant til, at trægrænsen er noget, man går op over og forbi, her er det nærmest omvendt. Vi er oppe og omfavnet af træer.

I skoven ligger adskillige naturcampingpladser. Her møder vi et ung fransk

par, der har større rygsække end os. De spørger, om vi ved hvor man kan købe ris? Det ved vi godt: Ti bjergrige kilometer tilbage i Tunte, men det er en ringe hjælp. I stedet giver vi dem et af vores brød og et posemåltid.

Her ved campingpladsen Garañon deler caminoen sig: Den klassiske rute på 65 km går direkte til bjergbyen Cruz de Tejada. Variante Tejada på 77 km går rundt om den ikoniske klippe Roque Nublo og via byen Tejada videre til Cruz de Tejada. Variante Tejada er en omvej på cirka 12 km, og den tager vi. Her er ruten pludselig ikke skiltet med pile, men det er nemt at følge træskilte og GPS.

Tosomhed – tohundredesomhed!

På vej til Roque Nublo bliver tosomhed til tohundredesomhed som med et brag. Vi vandrer i gåsegang til denne næsten magnetiske klippe, og må erkende, at stedet ikke uden grund er øens måske største attraktion. Camino de Santiago krydser turismens spor. Sådan er det bare på denne rute.

Udsigterne er det værd! Glimtene af turisme er korte øjeblikke.

I mylderet af turister genkender vi pludselig to smilende, franske ansigter: De er på en tre år lang rejse, og er sejlet til de kanariske øer fra Portugal. Det tager fem dage – man giver lidt til brændstof, hjælper til som gast, og får mad og logi undervejs. På deres rejse skifter de mellem at cykle, klatre og vandre. De har båret et kilo ris herop, men der var dyr i – derfor sulten og taknemmeligheden, fordi vi delte vores mad med dem...

Backpackere på Roque Nublo

Det siger sig selv, at gå det op, gå det også ned. Her er jeg som altid langsom og forsigtig, fordi jeg bryder mig meget lidt om løst grus på stejle stier. "Det er da klart, du er nervøs, når du går her i de der gamle badetøfler", driller Torben med hentydning til mine fremragende Hoka-sko, der faktisk er slidt godt flade nu. Kort efter hører jeg den umiskendelige lyd af en vandrer, der mister fodfæstet lige foran mig, ser begge hans ben ryge til siden og derefter en vild redning med vandrestavene. Nemesis?

Spaniens smukkeste landsby

Efter frokost griner vi ved turen ind til byen Tejeda, hvor en eller anden ansat på det lokale turistkontor i et anfald af storhedsvanvid har lavet nogle kæmpe skilte, der proklamerer indgangen til Spaniens smukkeste landsby. Vi når dog ikke langt ad den snoede hovedgade gennem byen med panoramaudsigter til bjergkæden overfor, før vi må give os. Tejeda er ved gud grød vanvittigt smuk!

Fra Tejeda har vi blot en halv time mere til fods til Mountain Hostel Finca La Isa,

hvor vi har booket plads på en firsengsovesal. Et endog meget hippiet sted, hvor vi ikke vælger den lokale weed, men til gengæld tilbringer solnedgangen over bjergene med en varm, sympatisk børnepsykolog fra Prag.

Til den fælles aftensmad sidder vi bænket ved langbordet i dejligt selskab. Vandresulten har sat ind, og vi nyder salat, dahl og krydret mandarinkage til fulde.

Mountain Hostel Finca La Isa er måske det nærmeste, denne camino kommer et herberg. Godt nok er vi de eneste pilgrimme, men alle er vendt hjem fra en dag med det, de bedst kan lide at lave – om det så er meditation, vandring, cykling eller klatring.

Himmelske udsigter hos hippierne *Dag 4. Mountain Hostel Finca La Isa – Gáldar, 25 km*

Vi er oppe tidligt nok til at se morgens røde lys liste hen over bjergene, og når frem til minibyen Cruz de Tejeda, før baren åbner.

Stille er her dog ikke: Høns og hanner vrirler rundt i gaderne og kagler fra træerne over os. Vi gætter, at der næppe er ræve på Gran Canaria! Heldigvis viser bod 12 på byens marked sig at være drevet af et morgenmenneske med både kaffemaskine og sandwichkøkken i baglokalet.

I byen ligger også landhotellet El Refugio og det fine hotel Parador de Cruz de Tejeda. Begge steder var vi for sent ude til at få booket plads. Vi stikker hovedet ind på paradoren for lige at snuse til hvad vi er gået glip af. Næste gang

booker vi først parador, og så resten af overnatningsstederne. I det hele taget er et godt tip fra os, hvis du vil vandre denne camino: Book i meget god tid – især over jul og nytår er der proppet stort set alle steder.

Skitur på Gran Canaria

Det går stejlt opad efter Cruz de Tejeda. I dag ikke så højdeskrækindjagende som i går, men ruten her kræver sine ben, så er det sagt! Både teknisk og rent formmæssigt stiller Camino de Santiago på Gran Canaria høje krav. Ujævne stier, steder der kan give højdeskræk, knæbrækkende og utrygge nedstigninger. På de første 20 km ligner sværhedsgraden caminoen på fastlandet, men efter det starter udfordringerne. Det er ikke en farlig rute – men en, du skal være i form til. Og klart helst vandre med en makker, for her er ingen pilgrimme. Kortere etaper end du plejer er en god ide.

Der er enorm forskel fra Gran Canarias ørkenklima i syd til det grønne, frodige nord på denne camino. I dag bugner og blomstrer kaktusserne, forleden i syd lå de døde af tørst på jorden. Appelsinlunde er blevet til kartoffelrækker. Nu i højderne kommer den langærmede på for første gang.

På vej ud af en grøn fyrreskov står vi pludselig ved en lille vulkan og med sort lavagrus under fødderne. Det er ikke for ingenting, at denne camino har tilnavnet “mellem vulkaner”. Mens Torben var udfordret af højdeskræk i går, er jeg udfordret af de stejle nedstigninger i dag. Det handler ikke om frygten for at styrte ned og komme af dage, men mere om at falde og brække foden, vride knæet, eller hvad der nu ellers kan stoppe en vandrers. På

vej ud af fyrreskoven falder stien så stygt stejlt ned, at jeg overvejer at tilsidesætte al værdighed og sætte mig på numsen og rutsje ned. Men så kigger jeg på det helt løse lavagrus og mine fødder str. 46. En ikke helt ueffen størrelse som ski. Som sagt, så gjort: Jeg står på “ski” ned...

Jeg er træt efter at have spændt så ængsteligt i kroppen, da vi endelig er nede, hvor det går mindre stejlt. Nu ligner landskabet næsten Alperne, bare med Atlanterhavet som det blå bagtæppe.

Hjemme på caminoen

Intet har manglet på denne camino, synes vi... Lige indtil vi hører lyden af bjælder. Så husker vi, hvad der har manglet: De små landbrug og den velkendte landlige lugt. Traktorer, marker og glammende hunde er her også. Hjemme på caminoen! En dag helt væk fra turisternes fodspor. Gennemført usmarte barer – og hjertet i spaniernes fællesskab. Totalt lokalt, som vi elsker det ved caminoen.

Nu dukker noget op, vi ikke har set i flere dage: Asfalt. Og vi er faktisk glade ved synet! En pause fra hele tiden at se, hvor man sætter fødderne. Ifølge de guides vi har læst, har caminoen her 31 pct. asfalt. Det kan på ingen måde passe! Vi gætter højst 10 pct. i alt, og af dem er alle på sidstedagen. Hvor asfalten begynder, står også den første klassiske caminomilepæl og fortæller os, at der er 13 km til målet i Santiagokirken i kystbyen Gáldar. Gáldar ligger såmænd lige der med en bar bakketop i midten – som om hele byen lige er gledet ned ad verdens bedste kælkebakke!

Byen tager til, men snyder os ikke for endnu en stejl nedstigning langs en

vandvej og endnu en kæææmpe klippe over os.

Så går caminoen den vej, den altid går: Mod enden, og mod længslen efter endnu en vandring. Bananplantager bliver til beton, og fra en altan bliver vi hujet det sidste stykke vej mod kirken.

Gáldar er i festtøj, det er nytårsaften klokken 15, og vi vandrer "hjem" i selskab med festklædte spaniere. Stille pilgrimme med støvede vandresko møder smukke spanske kvinder i pailletter og sylespidse stiletter – struttende med brysterne og truttende med nytårsryslerne.

Ved mål i Santiagokirken er den hellige dør åben, for 2021 er helligt år. Bliver vi mon årets sidste pilgrimme her? Vores pilgrimspas med stemplerne, der gemmer så fine minder, bliver vist frem, og vi får vores certificado som bevis på den gennemførte pilgrimsfærd.

Hvilken måde at slutte 2021 på. Vi har fået luft i kasketten og sol i sjælen. For os giver det overskud i de mørke måneder at rejse med lyset for at vandre i vintersol. Tak, Camino de Santiago Gran Canaria...

Vikinger i Galicien

af Henrik Tarp

Da pilgrimsvejen var i sin vorden, var de første danskere allerede i Galicien. Næppe på pilgrimsfærd, men mere på togt. Der vides ikke meget om vikingernes ophold der, specielt ved Padrón, men her er, hvad jeg kunne opdrive.

Vikingerne var i Spanien fra det 9. til det 11. århundrede. De nåede vidt omkring i det Spanien, der dengang var besat af maurerne, som sejlede over fra Afrika til Tarifa i Andalusien i år 711. Det lykkedes maurerne at bemægtige sig det meste af Spanien de næste 100-200 år, og de nåede faktisk helt op i Frankrig, hvor de dog blev slået og drevet tilbage ved Poitiers til Spanien. De besatte det meste af Spanien på nær Asturien og Galicien. Vikingernes tilstedeværelse var altså samtidig med maurerne i Spanien. Der har utvivlsomt været voldsomme kampe mellem vikinger og maurere,

men desværre er der ikke nedskrevet særligt meget, så kilderne er yderst sparsomme. Anderledes var det med maurernes kamp mod de kristne. Deres fremfærd kan der læses meget om i kilderne, f.eks. deres erobringstogt mod Santiago de Compostela i 997, hvor de bemægtigede sig døren til katedralen, som senere kom til at udgøre noget af taget i moskeen i Córdoba.

Vi ved, at vikingerne nåede til Pamplona, La Coruña, Santiago, Padrón (Iria Flavia), Lissabon, Cadiz og helt til Mallorca. At vikingerne har været i Andalusien ser man, det siges i hvert fald, at der pludseligt i en familie blev født børn med enten blå øjne eller rødt hår, hvilket var noget af et særsyn, fordi spaniere for de flestes vedkommende har sort hår og gnistrende mørke øjne. Vikingerne kom, ifølge de kilder der er til rådighed,

ikke kun for slås og røve, men også for i længere perioder at slå sig ned og føre en almindelig tilværelse. Dvs. dyrke jorden, holde kvæg, handle og ellers være en del af de lokale samfund. De havde ry for at være yderst organiserede, disciplinerede og taktiske, hvilket betød, at de, på trods af, at de var i undertal, ofte gik sejrrige ud af kamp. At de havde ry for at være brutale med overfald på byer og klostre, hvor de røvede og tog gidsler, som skulle løskøbes, var ikke noget man bed specielt mærke i, al den stund, at det på de tider var en almindelig fremgangsmåde, når fremmede folkefærd hærgede.

Men som det ofte var tilfældet med vikingerne, fik befolkningen en forkert opfattelse og et forkert billede af disse nordboere. Voldsomme krigere med umådelig muskelkraft og bevæbnet til tænderne med hjelme prydet med horn.

Udgravninger i Spanien har senere vist, at de af statur var som alle andre, og horn havde hjelmene i hvert fald ikke. Man fandt horn ved siden af hjelme, men det var drikkehorn. Men de falske billeder af vikingerne var svære at udrydde blandt lokalbefolkningen. Vikingerne var i Spanien netop på det tidspunkt, hvor der også var voldsomme kampe mellem de kristne og muslimerne, så vikingerne fremfærd var ikke anderledes end det man var vant til. Det siges endda, at vikingerne somme tider indgik som lejevær for de kristne i deres kamp for at erobre det tabte land tilbage. At vikingerne aldrig besatte eller ligefrem bosatte sig i Spanien i en længere årrække menes at hænge sammen med, at deres hovedformål var at plyndre og sikre sig så meget bytte som muligt, og altså ikke at erobre landområder og dermed blive fastboende, som det sås i England og Irland og for så vidt også i Normandiet.

Historiske kilder angiver, at vikingernes togter til Spanien havde fire bølger. Den første bølge mellem 842 og 850 under Ramiro I (død 850). Den anden i 858, da Ordoño I (død 866) regerede, og den tredje og voldsomste i 968 da Ramiro III (død 985) regerede. Dette tredje togt gik op gennem Arousa-fjorden og Ulla-floden til Iria Flavia (Padrón). Samme vej, som legenden fortæller, at Jakob tog. Jakobs lig kom til Iria Flavia, hvor det blev lagt på en sten, der straks tog form af hans legeme. Dette slag ved Padrón var så voldsomt, at man stadig i dag har en vikingefest (første søndag i august) i Arousa-bugten og ved Ulla-floden i byen Catoira.

Du, der har gået Camino Portuguese og Variante Espiritual, og sejlet det sidste stykke fra Vilanova de Arousa, er kommet forbi de to vikingeskibe, der er forankret længere inde i bugten. De bruges til netop denne fest. Desuden ses ruiner af forsvarstårne, som tidligere havde udspændte kæder mellem sig, så vikingernes og andre indtrængende skibe ikke kunne komme op i bunden af fjorden. I Catoira er der lavet et yderst interessant museum, der er helliget vikingernes fremfærd og hærgen i Gallicien, samt en filmsal, hvor man på en kæmpeskærm kan se, hvorledes vikingefesten forgår. Meget skægt, morsomt og interessant med tusindvis af tilskuere.

Vil man ikke sejle fra Villanova de Arousa, men gå langs vandet til Padrón, kommer man forbi Catoira og disse forsvarstårne. Stik hovedet indenfor i museet (åben fra 11.30 – 13.30 og senere på dagen efter 17.30). Det vil du ikke fortryde.

Det tredje togt var som sagt det voldsomste og blodigste. Vikingerne trængte langt ind i landet og dræbte på deres vej biskoppen Sisnando den 29. marts 968. Han var kendt som en stor krigsfører, og i dette tilfælde i krigen mod vikingerne. Vikingerne kæmpede i tre år i Gallicien, og man mener de trængte langt ind i landet, fordi en landsby i provinsen León bærer navnet **Lordemanos**, som nogle mener har rod fra vikingerne. Andre forskere drager dette i tvivl, fordi man ikke har fundet stednavne, der indikerer, at vikingerne nåede så langt ind og blev der så længe, at de satte deres umiskendelige aftryk, som man finder det i stednavne i England og Irland. Men interessant er det i hvert fald. Under alle omstændigheder blev de slået tilbage af adelsmanden Gonzalo Sancho, som også slår Gunder Viking ihjel. Det hele endte i et blodbad, hvor alle vikingeskibe blev brændt.

Det fjerde og sidste vikingetogt sker i 1015 under kong Olav med et angreb på Tuy, som du en passant kommer igenem på Camino Portuguese. Katedralen her blev ødelagt, og et forsvarsanlæg blev rejst på det højeste sted i byen. I dette slag deltog Ulf el Gallego (Ulf Gallicien). Han indtager en helt speciel plads i historien om vikinger i Gallicien. Den historie kommer i næste nummer af Pilgrimmen.

Videre ad den Franske Vej

I Pilgrimmen 42 fortalte jeg om den første del af min efterårscamino i 2021. Her følger et par historier fra den videre færd fra Burgos til Santiago.

af Henrik Friediger

Jeg havde god tid til den videre færd. Første dag på den franske vej gik kun de små 12 km til Rabé de las Calzadas. Det gav tid til endnu engang at besøge evolutionsmuseet i Burgos, som jeg ikke nok kan anbefale at dvæle lidt ved – også til at sætte tanker i gang om skismaet mellem kristendommen og menneskets udvikling. Selv udenfor støder man på hominiderne fra Atapuerca.

Her mødte jeg så for første gang på min vandring andre pilgrimme. Første eksemplar var Lee fra USA, der havde lejet et Casa Rural i Rabanal fra den første november og ville prøve at drive det som en afslappet forretning. Ellers var hun mest til smalltalk og det var ikke lige det, jeg havde brug for...

Derefter Castrojeriz, hvor jeg havde fornøjelsen af en god snak med Amansio Yágüez, der som 89-årig driver sin noget rodede butik med alt til pilgrimmen.

Fromista – Carrion de los Condes

Jeg har tidligere prist belægningsen på den 17 km lange vej til Calzadilla de la Cueva og gør det gerne igen: en stor forbedring af pilgrimmens vej. I Calzadilla kan man i øvrigt få en gang god massage for 25 Euro-anbefales!

Lédigos – Bercianos

Gjorde stop i Sahagun og fik endnu en gang massage hos Javier, der holder til i det alternative apotek nær ved pilgrimsherberget. Lidt dyrere, men hos ham er man i virkelig professionelle hænder.

Mansilla de las Mulas – sprang over León og gik direkte til Virgen del Camino – Hospital de Orbigo – Astorga

I Astorga ligger som bekendt vores venskabsherberg: Siervas de Maria. Fik god snak med den danske hospitalero på stedet og Alfredo, den faste mand, der driver stedet med sin faste hånd. Også hyggelig snak med 'direktøren for det hele' Juan Carlos, der kæmper sin kamp mod Caminoens kommerialisering.

Rabanal – ind hos Isabel i hendes kvindedrevne herberg Pilar. Hun formår som ingen anden at gøre hver dag til en fest!

Der var selvfølgelig en del andre pilgrimme på vejen. Bl.a. Birgitte og Daniel, som jeg fik mere at gøre med på vejen frem. Birgitte, fordi hun ustandseligt havde brug for hjælp – og Daniel, fordi han og jeg løb ind i hinanden de særeste steder...

De næste par dage blev jeg en slags guide for Birgitte og sørgede for, at hun kom godt over bjergene.

El Acebo – Ponferrada – Villafranca del Bierzo

Før Ponferrada kunne man se et spektakulært regnvejr. Selv kom jeg nogenlunde tør til mit overnatningssted.

Et højdepunkt for hver af mine Caminoer er at besøge Jato i hans Albergue Ave Fenix. Her på mine ældre dage er jeg holdt op med at sove der, men deltager meget gerne i fællesmåltidet om aftenen. God, nærende mad med kartofler, kål, æg og kød, og en velsignelse, hvor vi alle holder hinanden i hænderne og bliver animeret til vandringens udfordringer og den kærlighed, vejen symboliserer.

Den gode Jato er nu blevet 82 – jeg ville gerne have deltaget i hans fødselsdag, var endda blevet inviteret, men coronaen havde taget den og han havde været helt alene på den runde dag.

Nu havde han ligesom fået ny energi – havde fået sig en slags kæreste – en yngre amerikansk billedhugger, som havde fået ham med på en Camino i en vogn trukket af et æsel. Det fortalte han mig med strålende øjne og munden fuld af grin. Men ellers har han jo travlt med at sørge for, at pilgrimmene har det godt og får noget rustik mad at leve af.

Ruitelan

På et lille bjerg over Valcarcedalen ligger en borgruin – Castillo de Sarracín, som i mange år har tirret min nysgerrighed. Denne gang følte jeg mig i form til at vandre op og se nærmere på den. Den er nu under restaurering, så der er en låge for og man kan ikke komme ind i den. Det så nu ikke ud til, at der var megen aktivitet på stedet, så en åbning kan have lange udsigter, men hvem ved?

Ruinen har været en maurisk borg fra det 9. til det 12. århundrede og blev senere erobret af de kristne riddere og udbygget i det 15. århundrede af diverse lokale kristne grever. Alt sammen til at hævde herredømmet over den frodige dal – og for at beskytte pilgrimmene på vej mod Santiago. Vejen derop er naturligvis stejl og udsigten er sparsom – men når den bliver færdigrestaureret, kan man få sig en lille historisk omvej.

Fonfria – Triacastela – Sarria

Altså: vejen op til O Cebreiro er godt nok stejl, men så er den heller ikke værre! Og dens skønhed er da 1000 gange større end dens udfordring! Jeg elsker den strækning!

Fra Triacastela gik jeg ad vejen over San Xil – den er kortere og mere spektakulær end Samos-ruten.

I Montan støder man overraskende på et sted, der byder én velkommen i al sin hip-piecharme. Fx med en god kop kaffe og mulighed for at supplere deres venusmuslingetræ. Jeg fik en rigtig god snak med Tom, der også havde mistet sin kone for nylig. Jeg fik en kop kaffe og følte mig stille og tryk inden i, da jeg fortsatte vandringen.

Og så ville jeg besøge min gamle ven, alky-misten Antonio Bello i Lousada de Samos, kun et par 100 m fra selve Caminostien (se Pilgrimmen nr. 19). Det blev nu en lidt trist oplevelse. Der var helt stille. Ingen mennesker og ingen hunde ved hans hus. Alt så ud som det plejede, men det var ligesom

mere ryddeligt, mere tjeppet. Flere runde opsatser af sten og andet materiale, som mandalaer. Tydeligt i hans ånd. Jeg tog et par fotos og gik igen.

På vejen tilbage til Caminoen mødte jeg en ung kvinde. Det var danske Laura, som bor i huset for øjeblikket og som havde været ude at samle kastanjer. Hun kunne fortælle mig, at Antonio var afgået ved døden for to år siden og at huset nu var overtaget af en af hans sønner, som drev det videre som et hus, man kan besøge.

Sarria – Portomarin

Nu kom der rigtig mange pilgrimme til. Grupper af unge – og af fyre, der fyrede den fede og hørte musik under vandringer. Lidt irriterende, men det er altså noget, man kan øve på Caminoen: at holde de andre ud.

Strækningen mellem Sarria og Portomarin hører til mine absolutte favoritter – de skønne keltiske landskaber med stendigerne og de små landsbyer. Der dukker hele tiden nye barer op. Denne gang i Brea, hvor alle de andre pilgrimme flokkedes og fik vådt og tørt. Jeg gik videre til Morgade, hvor et par kvinder i snart mange år har drevet en bar, hvor man i ro og mag kan få sig en bocadillo efter sin egen smag og en kold alkoholfri øl.

Ellers var mange steder efterhånden lukkede her i begyndelsen af november.

Men selvfølgelig ikke den nye 100-kilometersten, hvor der blev taget gensidige fotos af de forhåndenværende pilgrimme. Det er en milepæl kun at have 100 km tilbage af vandringer. Og pragtfuldt i sol den 8. november.

Portomarin – Palas de Rei – Arzúa – Pedrouzo

I Portomarin om morgenen mødte jeg for sidste gang Birgitte. Så langt var hun alligevel kommet. Men hun snakkede sort om sine planer, så jeg opgav at hjælpe hende en sidste gang og gik min vej.

Pedrouzo – Santiago

Sidste dag på en lang Camino. Underlig oplevelse at nærme sig Monte do Gozo. Man plejede da at kunne tage kende af det hæslige monument, der blev rejst til minde om pave Johannes Pouls besøg i 1989. Nu havde det trængt til en restaurering, men arbejdet blev så omfattende, at man havde besluttet helt at fjerne det. Reliefferne, der havde prydet siderne på det pyramideagtige skrummel, havde man nu lagt på jorden, så man kunne se dem dér.

Santiago de Compostela

– endnu engang. Hver gang en nydelse – stemningen, barerne, kirkerne, katedralen, pilgrimsmessen. De seneste gange, jeg har været på besøg, har jeg vandret de 3-4 km op på det vilde prestigeprojekt: Cidade da Cultura de Galicia. En seværdighed i sig selv – og med en vidunderlig udsigt over byen – også gennem de donutskulpturer som er det nyeste indslag på kulturbjerget.

Hvad jeg ikke nåede var at besøge den nyrestaurerede Pórtico de la Gloria. Ikke fordi jeg ikke ville eller prøvede at få adgang. Men efter mange års restaurering er det nu igen muligt at bese dette uendeligt smukke og dybt spirituelle stykke middelalderkunst. Bese? Kun hvis man i god tid har bestilt, købt og betalt billet. Og det nåede jeg ikke, selvom jeg prøv-

de at løse billet allerede på min ankomstdag. Pilgrimme bliver ikke prioriteret. Alt udsolgt! Jeg blev både vred og skuffet.

Da jeg i 1990'erne begyndte at komme til Santiago som pilgrim, gik man lige ind, lagde sin hånd på søjlen, hvor millioner af pilgrimme i århundreder før havde lagt deres hænder i bøn. En stor samfølelse og taknemmelighed kunne fylde én. Således har det ikke været i mere end de 10-12 år, restaureringen har været – og sådan ønsker katedralen heller ikke, at det skal være igen. Et af kristendommens åndelige steder er blevet overtaget af turistindustrien. Sørgeligt, synes jeg. Det gør verden fattigere – selvom der naturligvis er nogen, der bliver rige... på penge!

Senere mødte jeg atter Daniel, som jeg tilbragte den sidste aften med.

Der ligger et hus i Rua Nova

af Rikke Ærtebjerg

Når du kommer til Santiago de Compostella, kan du besøge Pilgrim House i Rua Nova 19.

Pilgrim House har eksisteret siden 2014, og husets formål er at understøtte Caminoens ånd. Huset drives af en amerikansk, frivillig organisation 'Friends of Pilgrim House', der støtter pilgrimskulturen i Spanien, og huset blev ved mit besøg i sommeren 2022 passet af Nate og hans hustru Faith fra Illinois, Gabrielle fra Virginia og Maggie fra Oregon, der alle bor i Santiago.

Huset er tænkt som et sted, hvor du kan få et pusterum, reflektere over din Camino, meditere, få vasket dit tøj, printet boarding pass, få ladet din telefon eller tilberede et måltid mad og en hel masse andet. Nogle dage er der f.eks. Camino Debrief, hvis du har behov for det. En Camino Debrief kan f.eks. indeholde spørgsmål som 'Er du blevet udfordret på nogle af de følgende områder: Dit syn på dig selv? Dit syn på andre kulturer? Din forståelse af Gud/spiritualitet?' Og om du i lyset af dine svar vil foretage forandringer som konsekvens af dine Camino-erfaringer. Dybe spørgsmål, som det kan være fint at få sparring på efter en intens vandring.

Pilgrim House holder juleaften den 24. december for de pilgrimme, der er i Santiago, derefter lukker Pilgrim House indtil ca. en måned før påske.

Se mere på www.pilgrimhousesantiago.com

Den følgende tekst er fra et ark med spørgsmål til refleksioner, som jeg fik udleveret i Pilgrim House. Spørgsmål, som vi alle – på alle tider – kunne have glæde af at stille os selv.

Tillykke! Du har afsluttet din Camino. Nyd det og gør dagen til en fest! Når du er klar, så tag dig tid til at hvile og tænke over din pilgrimstur. Det kan hjælpe at besvare nogle af de følgende spørgsmål; du kan bruge dem som private overvejelser eller som en hjælp til at tale med andre om din rejse.

Generelle tanker om Caminoen

- Skriv 3 ting du synes godt om på Caminoen
- Skriv 3 ting du slet ikke brød dig om på Caminoen
- Hvilke 3 ting vil du aldrig glemme fra din pilgrimstur?

Før og under

- Hvad forventede du at få ud af din Camino? Afveg disse forventninger fra det, der virkelig skete?
- Hvilke bekymringer havde du, før du begyndte? Hvis de blev til virkelighed, hvordan håndterede du dem?

Udforsk dybere ting

- Før du begyndte på din Camino, havde du da spørgsmål om tro, spiritualitet, pilgrimstur eller målet med turen? Hvad lærte du?
- Vil du i den kommende tid blive ved med at udforske dine spørgsmål? Hvis du vil, hvordan vil du så gøre det? (f.eks. Lærebøger, tale med andre om det etc.)

Forandringer

- Er du blevet udfordret på nogle af de følgende områder? Hvis du har, hvordan?
- Dit syn på dig selv?
- Dit syn på andre kulturer?
- Din forståelse af Gud/spiritualitet?

- I lyset af dine svar, hvilke forandringer vil du foretage som konsekvens af dine Camino-erfaringer?
- For hver forandring, skriv et eller to skridt du kan tage.
- Nævn 3 personer, du vil fortælle om det.

Fællesskab og erindring

- Hvem tænkte du på, da du gik din Camino? Hvis de stadig er i live, vil du så gerne i kontakt med dem? Noter det og sæt en dato for hvornår.
- Hvis disse personer allerede er døde, er der så noget specielt du gerne vil gøre for at huske dem og/eller værdsætte deres liv, når du kommer hjem?

Finde fred med Gud og andre

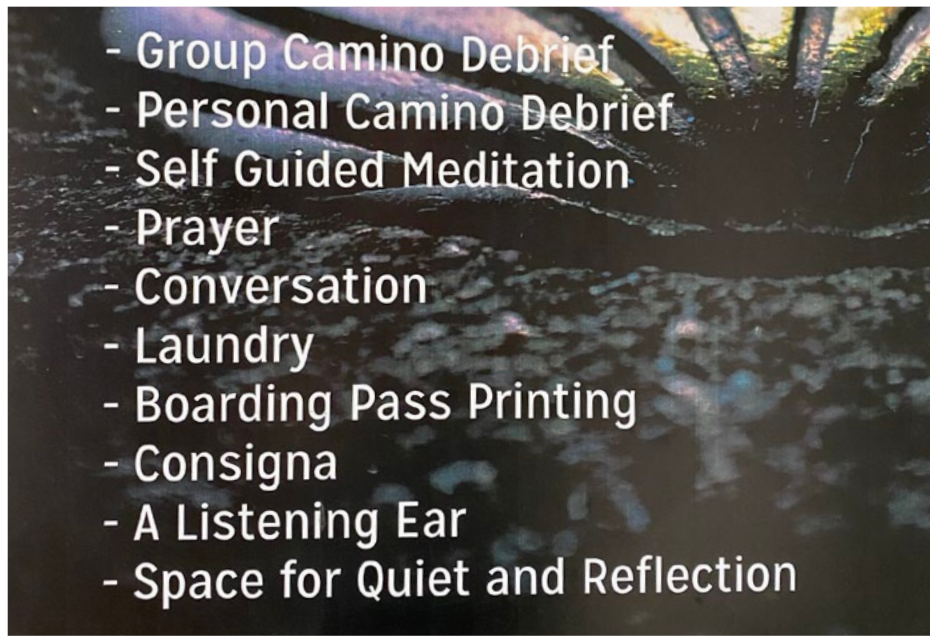
- På hvilke områder har du brug for at bede om tilgivelse, enten fra Gud, et familiemedlem, ven eller kollega?
- Hvad vil dine første skridt være for at finde fred i disse relationer?

Tage hjem

- Hvad ser du frem til, når du kommer hjem?
- Hvad er du bekymret for ved at komme hjem?
- På hvilke områder vil du være fristet, med din Camino-erfaring, til at kritisere din egen kultur? Hvordan kan du bearbejde det allerede nu?
- Har du med din Camino-oplevelse overlegenhedsfølelser over for dem, der blev hjemme? Hvis du har, hvordan kan du så bearbejde det, så du forbliver ydmyg og taknemmelig?

Indsigt og erfaringer forældes ikke

- Hvis du skulle vandre Camino igen med de erfaringer, du har nu, ville du så gøre noget anderledes?
- Hvad vil du gøre i den tid, der kommer, for stille og roligt at virkeliggøre de ting, du har lært på Caminoen?
- Hvordan vil du fejre, at du har gennemført Caminoen, når du kommer hjem?

-
- Group Camino Debrief
 - Personal Camino Debrief
 - Self Guided Meditation
 - Prayer
 - Conversation
 - Laundry
 - Boarding Pass Printing
 - Consigna
 - A Listening Ear
 - Space for Quiet and Reflection

CaminoFilateli

Sankt Jakob er populær i spanske frimærkeudgivelser, ikke mindst fordi han er Spaniens skytshelgen. Både selve helgenen og emner med relation til ham kan ses på mange spanske frimærker.

af Niels Henrik Lieberkind

Verdens første frimærke blev udgivet af England i 1840, og de åbenlyse fordele med et bevis på forudbetalt porto bevirkede, at en lang række lande indførte frimærker i deres egne valutaer i de følgende år.

Spanien udgav sit første frimærke i 1850, og i mange år efter var motiverne udelukkende landets regenter, spanske våbenskjolde og allegorier for staten. Der skulle gå hele 55 år, før det spanske postvæsen udgav et par mærker med andre motiver. Det var i anledning af 400-året for Cervantes roman Don Quixote, og langsomt derefter blev motiverne mere varierede. De første tre frimærker med relation til Sankt Jakob kom i anledning af det hellige år 1937. Et med et motiv af Sankt Jakob, et af katedralen i Santiago, og et, der viser Porta Gloria, mester Mateos fantastiske indgangsportal fra Praza Obradorio. På mærkerne står der Año Jubilar. I senere årgange er det ændret til Año Santo og Jacobeo (spansk) eller Xacobeo (galsisk).

1937 var midt under Den Spanske Borgerkrig, så det må have været både vanskeligt, bekymrende og risikofyldt for de få pilgrimme, der på det tidspunkt vandrede til Santiago. Måske har mærkerne inspireret nogle til at tage af sted på et senere tidspunkt, og de kan have fået andre til at samle på mærker med motiver, som relaterer til helgenen og vejen til hans grav.

Det næste hellige år var 1943, hvor der i den anledning udkom hele ni mærker.

I årene efter – uden nødvendigvis at være et helligt år – blev der udsendt flere og flere frimærker med motiver, der viste kors, kirker og andre bygninger, som caminovandlerne kommer forbi.

Hvis nogen af nærværende blads læsere skulle få lyst til at lave en samling, kan man forsøge at få den komplet med mærker fra hellige år, eller en samling kun med motiver af Sankt Jakob etc. Samlingen vil kunne udvides med mærker, der har andre relationer til emnet. Spanske frimærker har mange serier med borge, kirker, kors og mindesmærker, som findes på – eller i nærheden af – ruterne til Santiago. Herunder ses et lille udpluk. Så på din næste tur på Caminoen skulle du måske kigge efter relevante mærker.

Pilgrimslivet

1954

1954

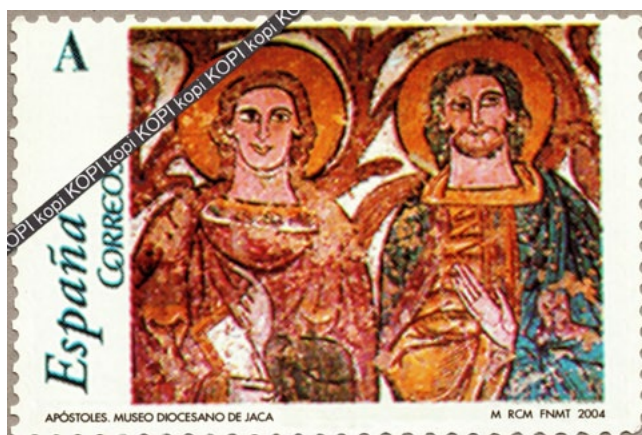
1965

1971

1999

2004

Skt. Jakobs mange ansigter

Skt. Jakob fremstilles på mange måder, alle vegne på Caminoen. Han vises som apostel, som pilgrim og som kriger. Men nogle af de symboler han forbindes med, var ikke opfundet eller udviklet, da han blev halshugget i Jerusalem omkring år 44, men hvem går i detaljer?

Det såkaldte Skt. Jakobs kors, f.eks., er først udviklet omkring år 800, og bogen, som han holder på nogle af fremstillingerne, er også yngre. Verdens ældste trykte og daterede bog stammer fra Kina og blev først udgivet den 11. maj 868 e. kr. Tak Google for den præcise dato! Her er lidt eksempler på figurer og statuer med Skt. Jakob fra Camino Francés

af Rikke Ærtebjerg

Skt. Jakob

Skt. Jakob

Pilgrimmenes glemte kirkegård

I dag ligger der en lille labyrintisk have ved siden af San Fructuoso-kirken. Tidligere var det kirkegård for de pilgrimme, der mødte deres skaber i Santiago

af Rikke Ærtebjerg

At være pilgrim i middelalderen indebar mange flere risici end i dag. Faktisk mødte mange pilgrimme døden ved ankomsten til Santiago, så det blev besluttet at lave en kirkegård kun for pilgrimme. Således plejede byen at have en lille begravelsesceremoni for de afdøde vandrere i Treenighedskirken, der af denne grund var kendt som Pilgrimskirken, og som også omtales af Calixtinus. Denne kirke lå på hjørnet mellem Huertas og Carretas-gaderne, nær hvor San Fructuoso-kirken ligger i dag, og som blev bygget ca. 1754.

I dag er det, der engang var en kirkegård, blevet til en lille labyrintisk have, hvor intet skilt eller plakat henviser til det faktum, at dette

sted var pilgrimmenes kirkegård. Arkæologiske udgravninger er aldrig blevet udført, men dens eksistens er kendt fra dokumentation, fra de gamle planer for Santiago de Compostela, og fra historierne om historiske pilgrimme, der besøgte Santiago. Codex Calixtinus fra det trettende århundrede nævner kirkegården for første gang. Porten, der går mod den lille have og San Fructuoso-kirken, Den Hellige Pilgrimsport, kaldes også porten til paradiset, fordi det var stedet, hvorigennem afdøde pilgrimme blev ført til kirkegården.

“Under overfladen ligger resterne af pilgrimme fra hele Europa, som døde i byen. Kirkegården blev født i begyndelsen af det 13. århundrede med oprettelsen af hospitalet i Santiago, som det var forbundet med”, udtaler Manuel F. Rodríguez, forsker ved Camino de Santiago, i en af sine bøger, “Santiago de Compostela for pilgrimme”.

Kirkegården blev nedlagt ca. 1830, mens San Fructuoso-kirken blev revet ned i begyndelsen af det 20. århundrede. Området ved siden af San Fructuoso-kirken blev lukket i begyndelsen af det 19. århundrede efter begravelsen af “de afdøde fra hele den kristne verden i mere end syv hundrede år”. Derudover, blev Ángel Blanco de Salzedo, kannik for katedralen og administrator af det kongelige hospital, jf. Manuel F. Rodríguez, begravet der i 1710.

Det var almindeligt at have kirkegårde langs Caminoen, fordi, forklarer specialisten, “døden var en del af dette episke og åndelige eventyr gennem Europa”.

Men kirkegården i Santiago var den mest specielle i betragtning af, at den på grund af dens beliggenhed “gav evig hvile ved fødderne af den længe ventede apostel”. Der blev de begravet “med en kamuslingskal. På den måde ville de blive

identificeret i himlen som venner af Santiago, og han ville gå i forbøn for dem”.

I sin bog beklager Rodríguez, at der i dag desværre intet er, der minder om dette steds stærke symbolik. Faktisk var der et initiativ fra Xacobeo-organisationen om at skilte ved denne berømte kirkegård, men forslaget gik i glemmebogen, og den dag i dag er der stadig intet informationsskilt.

Hórreos – kunstneriske forrådskamre

En hórreo er en konstruktion designet til at opbevare mad væk fra fugt og dyr. De er kendetegnet ved at være rejst på søjler for at forhindre indtrængning af fugt og dyr, især mus, rotter og andre gnavnere, fra jorden, og tillader ventilation gennem spalter i perimetervæggene.

Specielt i Galicien står de alle vegne, nogle gange også nærmest midt på gaden eller i haven. Nogle af dem er meget kunstfærdige og kan have både spir, tårne og vejrhænder monteret på taget. Der bygges også stadig nye hórreos, og de ældre modeller bliver smukt renoveret. Du kan også købe en model med hjem, hvis du skulle få lyst til det. Her er et lille udpluk af de hórreos, jeg fandt på Camino Francés i 2022, samt et par stykker, som Niels Henrik Lieberkind har fotograferet tidligere. Der er dog en enkelt, der blot er inspireret af hórreos, men det er et busskur.

af Rikke Ærtebjerg

(Kilde: Wikipedia på spansk) Fotos: Niels Henrik Lieberkind og Rikke Ærtebjerg

Verdens ende

af Rikke Ærtebjerg

Finisterre (eller **Fisterra**, som det hedder på Galicisk), er en kommune i A Coruña-provinsen i den selvstyrende region Galicien i Spanien. Navnet Finisterre kommer fra det latinske Finis Terrae, der betyder 'Verdens Ende'. Navnet skyldes, at dette område på en fjern halvø er et af de vestligste landområder i Galicien, og dermed i Spanien. Finisterre ligger på Costa da Morte, der betyder 'Dødens kyst', navngivet efter det store antal skibsvrag langs med den galiciske kystlinje, der er barsk og naturskøn, men meget farlig. Disse navne giver i sig selv mere end antydningen af, at dette er et betydningsfuldt sted.

Finisterre er den endelige destination for mange Sankt Jakobs-pilgrimme, 3-5 dagsvandring eller 98 km fra Santiago de Compostela. Pilgrimmene gik helt til pynten, hvor fyret **Faro di Fisterre** siden 1853 har ledt søfolk væk fra den farlige kyst.

På havnefronten i selve byen Finisterre ligger restauranterne side om side. Der er mulighed for at tage med skibe ud på Atlanterhavet og ved selvsyn se den barske kyst, eller blot sidde og nyde livet i havnen, når fiskerbådene kommer ind med deres fangst, eller bade på den lavvandede Langusterstrand, **Praia Laogosteira**, hvor det også er muligt at finde de skønneste muslingeskaller.

En del af vandringen er at vandre det sidste stykke ud til fyret, hvor km-stenen med 0 km står. Der står også en støvle støbt i bronze oven på en stejl og ensom

klippe. Der er ingen plakette eller inskription nogen steder, der kan kaste lys over bronzestøvlen, men ved at spørge mig lidt for i byen, blev jeg fortalt, at støvlen markerer slutningen på pilgrimsruten og de pilgrimme, der med succes har gennemført turen og ved at gøre dette, renses deres hjerne og ånd fra alle dårlige oplevelser i fortiden, klar til at starte et nyt og bedre liv.

På pynten brændte pilgrimme tidligere deres klæder som et signal til en ny begyndelse. Det er ikke længere tilladt. Visse efterladenskaber vidner dog om, at det stadig finder sted, men i mere begrænset omfang.

Kommer du tidligt om formiddagen, før souvenir-sælgerne åbner, og busserne med turister ikke er dukket op endnu, er der fredeligt på Finisterre. En skøn måde at afslutte sin Camino.

Pilgrimslivet

Endelig færdig med Francés

Hele fire gange før havde jeg vandret på Camino Francés uden at nå hele vejen. På min 4. vandring i 2017 var det ellers meningen, at jeg skulle nå Santiago på 30 dage, men da jeg var der for at få ro i mit hoved, endte det med at være vigtigere at gå end at nå Santiago. I 2018 skulle jeg i august vandre de ca. 200 km fra León til Sarria, som jeg manglede, men 14 dage før afrejse faldt jeg og brækkede højre hånd, og så var den plan ødelagt. Jeg fik lov til at holde fri fra arbejdet i fem uger i foråret 2020, men vi ved alle, hvorfor jeg heller ikke denne gang kom afsted. 2022 blev derfor året, hvor det hele gik op i en højere enhed. Min tur.

af Rikke Ærtebjerg

Belært af tidligere vandringer, både på Caminoen og sidste sommer på Hærvejen (Se Pilgrimmen nr. 41), havde jeg været ekstra streng i udvælgelsen af indholdet i min rygsæk. Der var dog det problem, at jo nærmere jeg kom afrejsedatoen 9. april, jo mere måtte jeg justere, da det sagde koldt, vådt og sne, og det havde jeg ikke prøvet på Caminoen før. Jeg læssede min vindjakke af og investerede i en tynd dunjakke, som kunne være under min regnjakke, sørgede for et par mikrofiber-leggings, hue og vanter, og så håbede jeg det bedste.

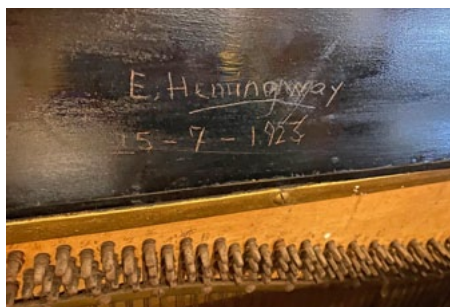
Ikke på grund af flyskam, men fordi flybilletterne var meget dyre omkring påske, endte jeg med at tage Flixbus København-Hamburg-Paris, derefter hurtigtog til Bayonne og derfra lokalbanen til Saint Jean Pied de Port. Bortset fra, at turen Hamburg-Paris foregik om natten, hvor det ikke er særligt komfortabelt at sidde og sove i en bus, og der var sporarbejde på lokalbanen mod endestationen i Saint Jean Pied de Port, forløb rejsen uden komplikationer, ca. 30 timer var jeg undervejs, og prisen endte på ca. 900 kr. alt inklusive. Overvej den løsning, næste gang du skal dertil. Flixbus har en app, hvor du kan se priser og hvilke byer, bussen kører til. Køber du billetten i god tid, kan du få den billige.

I Saint Jean Pied de Port var der 24 grader og solskin, så jeg blev i tvivl om det nødvendige i det varme tøj, jeg medbragte. På pilgrimskontoret fik jeg dog at vide, at passet stadig var lukket pga. sne, men at jeg kunne komme forbi næste morgen og høre, om det var åbent. Det var det, men jeg havde hørt om et nyt herberg, Borda, ca. 1 km efter Orisson, så der havde jeg booket den første overnatning. Vi havde en fantastisk første aften, hvor vi udvekslede historier, og hvor jeg til min store overraskelse var den eneste, der havde vandret Camino før. Næste morgen regnede det, og det betød sne i bjergene. Heldigvis fulgtes jeg med et dansk par, Anette og Anders, og det var især på det første stykke rigtig rart at følges, da det både stormede og regnede. Efterhånden lagde regnen sig, vinden stilledede også af og da vi nåede passet, kunne vi se på den mængde sne, der var tilbage, at der havde været en god grund til, at passet havde været lukket frem til nu.

Solen tittede frem, da vi fik kaffe og kage i Roncesvalles. Vi gik videre til Burguete, hvor vi tjekkede ind på det hotel, Ernest Hemmingway boede på, når han var i området for at fiske flyndere. På en tid, hvor graffiti ikke var normen, havde han ridset sit navn i klaver-klappen – og den er der endnu.

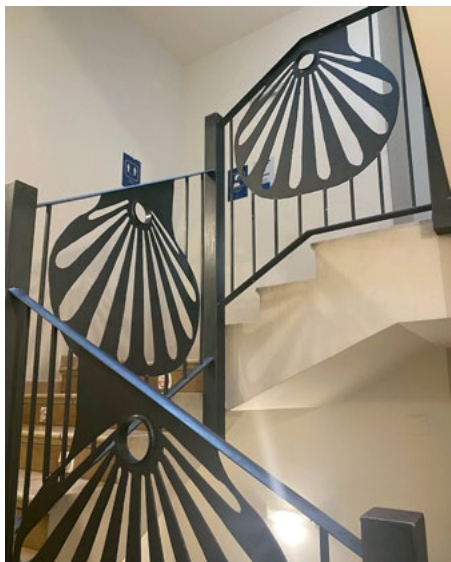
Byerne lå, som jeg huskede dem, som perler på en snor. Den første uges tid fandt en del af os fra den første aften sammen og spiste sammen, men på et tidspunkt skiltes vi. Jeg havde de sædvanlige stop i de samme byer som sidst: Zubiri, Pamplona, Puente la Reina, Estella, Los Arcos, Viana, Logroño. Jeg havde gået fra Saint Jean Pied de Port to gange før, den ene gang til Burgos, den anden til León. Nogle af de herberger, jeg boede

på de andre gange, var lukkede pga. Corona. Specielt kirkeherberget i Viana var jeg ked af at gå glip af, men det var nu fint, det jeg endte på.

Selvom vejret klarede op og blev varmere, var det stadig køligt, hvis ikke de-cideret koldt om morgenen, så jeg var ret glad for min dunjakke og mine vanter. Den dag, jeg nåede Logroño, blev det regnvejr igen. Jeg nåede frem, inden det

begyndte, og fik besøgt både katedralen og Rioja-museet, før jeg tog en bus frem på ruten til Santo Domingo de la Calzada. I første omgang var jeg den eneste i soverummet på 2. sal, men da jeg kom tilbage fra min eftermiddagste i køkkenet, var der kommet to pilgrimme mere. Den ene præsenterede sig som 'Greg from California', og da jeg præsenterede mig som 'Rikke from Denmark', kiggede han på den anden pilgrim og sagde, at så måtte vi da kende hinanden? Den anden pilgrim var Niels Christian fra Danmark. Vi mente ikke umiddelbart, at vi kendte hinanden, men det viste sig alligevel, at vi gjorde! Niels Christian spurgte mig nemlig, om jeg så var medlem af Danske Santiagopilgrimme, og så grinede jeg og sagde, 'Ja, jeg er næstformand!'. 'Hvad er du?' sagde han, og jeg gentog. Og så grinede vi. Han kunne huske mit foredrag til årsmødet sidste år om vandring på Hærvejen.

Et af de steder på Camino Francés, der står mit hjerte nærmest, er kirkeherberget i Grañon, og selvom der kun var få

km dertil fra Santo Domingo de la Calzada, blev det destinationen dagen efter, og igen var det en stor oplevelse. Vi var 47 mennesker fra Canada, Irland, Danmark, Polen, Italien, USA, Ungarn, Israel, Sydafrika, Portugal, Brasilien, Holland, Spanien, Tyskland, måske flere? Jeg fandt mine besøgt i de gamle gæstebøger.

Fra Grañon gik jeg via Belorado videre til Villambistia for overnatning, og dagen efter de 12 km gennem skoven til San Juan de Ortega. Her indhentede snevejret mig, så jeg tog en taxa til Burgos. Jeg kunne mærke, at jeg trængte til lidt alenetid, så jeg fandt et billigt hotel, hvor jeg tjekkede ind med intentionen at gå ud og spise om aftenen og se lidt på byen, men da jeg først var parkeret i værelset, var det eneste jeg havde lyst til at sove, så min aftensmad blev fire kiks og et æble med vand til, og så sov jeg 11 timer, før jeg igen bevægede mig ud i verden.

Dagen bød atter på regn og slud, så dagens plan var at tage en bus frem til Fromista. Jeg havde bare ikke taget i betragtning, at det var helligdag i Spanien, så bussen kørte ikke. To unge koreanere, Jessie Jo og Tian, og to tyske piger, Lina og Tina, ville samme vej. Tyskerne ville egentlig til Castrojeritz, men dét er ude på landet, så det kommer man ikke bare lige, hvis man ikke går...

Vi fandt ud af at købe togbilletter og gå ca. 6 km til togstationen uden for Burgos. Koreanerne viste vej – de havde data. Da vi på vejen så det første skilt med 'Estación de ferrocarril', jublede vi, vi var på rette vej. Det blev i øsregn med sne og slud iblandet, så vi var godt våde og kolde, da vi nåede frem. Heldigvis havde jeg tørt tøj i rygsækken. Vi brugte håndtørreteren på toilettet til at tørre tøj med. Fiffet er hermed givet videre.

Det er de små ting, der gør turen hård eller nem. Er der toiletpapir? Håndsæbe? Lys? Wifi? I baderummet på herberget i Fromista var der behovsstyring af lyset. Fin idé. Bortset fra, at det gik ud efter 1 minut, og hvis man sad på toilettet og det gik ud, tændte det først igen, når der kom en anden ind i baderummet. Lige meget, hvor meget man vinkede for at tænde det igen.

Fra Fromista gik jeg til Carrión de Los Condes, hvor der i sovesalen var ni enkeltsovepladser med tæpper og rigtige lagner. Her sov jeg så godt, at jeg først vågnede, da alle andre var gået, og der kun var 10 minutter til jeg skulle være ude af herberget. Jeg nåede det. Man har vel styr på at pakke sin rygsæk!

Fra Carrión de los Condes er der 17 km, hvor der ikke er andet end grusvej. Til gengæld var der solskin, selvom det var køligt. På vejen mødte jeg et skønt amerikansk par med danske aner, Virginia og Michael fra Oregon, der skulle rejse rundt i Danmark, når deres Camino var slut. Det er ingen sag at vandre 17 km, når man er i godt selskab, og vi brugte også nogle timer sammen i Calzadilla de

la Cueva. Jeg besluttede at tage en taxa derfra til Sahagún, for derfra at tage toget til León. I León var jeg heldig – det herberg, jeg tjekkede ind på, havde ikke andre logerende, så jeg var alene hjemme og nød det.

Næste morgen slentrede jeg mod Parador San Marco for at få et stempel, før dagens vandring begyndte. Nu var jeg på nyt territorium; strækningen fra León til Sarria havde jeg aldrig vandret før, så det var vigtigt for mig at gå det hele denne gang.

Der var masser af pile, nogle gange skulle jeg bare lede lidt efter dem. Et sted var der en 'Alternativ rute'. Jeg troede, at jeg fik skåret et hjørne af en ellers lidt kedelig rute langs vejen. Så var det videre i siden af en landevej, hvis eneste fortrin var, at der stort set ikke var trafik. Men hvad gør det, når solen skinner, fuglene synger og der stort set ingen vind er?

Den alternative rute viste sig ganske rigtigt at være en alternativ rute, altså et andet sted hen end ruten til San Martin del Camino, som ellers var planen. Jeg endte efter 23 km i Villar de Mazarife, og derfra var der 10 km til dér, hvor jeg gerne ville være, så jeg tog en taxa... Jeg var igen heldig – den køje, der var tættest på kakkelovnen, var ledig, så den nuppede jeg, for det var koldt, og det regnede igen. Jeg gik på café og bestilte pilgrimsmenu til 11€ Med menuen fulgte EN HEL flaske rødvin – jeg drak dog kun to glas og lod resten stå.

På trods af kakkelovnen i nærheden vågnede jeg før kl. 6 næste morgen ved at jeg frøs – den var gået ud i løbet af natten, så der var kun en ting at gøre, og

det var at komme videre. Da jeg kom ud fra herberget, skulle jeg finde ud af, hvilken vej jeg skulle gå. På den anden side af gaden gik en kvindelig pilgrim, og jeg gestikulerede spørgsmålet 'Hvilken vej?'. Hun pegede, så jeg gik til højre. Senere overhalede hun mig, og jeg sagde 'Good morning'. Det gjorde hun også, og da hun var foran mig, så jeg mærker for både Danske Santiagopilgrimme og Frie Fodspor på hendes rygsæk, så jeg udrød 'Du er jo dansk!'. Det var Tina fra Fredericia. Vi fulgte et stykke, men hun gik hurtigere end mig, så vi sagde bare 'Vi ses'. Og det gjorde vi. Men først efter Astorga, hvor jeg tjekkede ind på herberget Siervas de Maria, der er et af de herberger, foreningen samarbejder med. Sammen med hollandske Judith, tyske Karina, hollandske Cornelius og et spansk par, Pepe og Agatha, havde jeg en festlig aften.

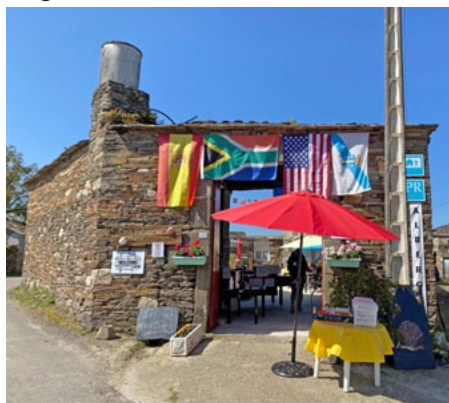
Næste stop var Rabanal del Camino, hvorfra jeg fulgtes med Tina og Judith. Vi havde sagt farvel til Karina og Cornelius, for de ville gå videre til Foncebadon, så de kunne gå tidligt til Jernkorset og se solen stå op dér på Karinas fødselsdag. Der var ikke en vind, der rørte sig, da vi forlod Rabanal. Selv alle vindmøllerne på højderyggene omkring os stod stille, og vi kunne høre fuglene omkring os. I Foncebadon blev der tanket kaffe og et stempel, og så gik vi opad mod Jernkorset. Og lige pludselig var vi der. Jeg vidste godt, at selve korset er meget lille, placeret på en meget lang stang, så jeg havde det lidt som amerikanske turister nok har det på Langelinie, når de ser Den Lille Havfrue, de troede hun var større... Riego de Ambros, Camponaraya, Trabadelo, O'Cebreiro – navne, jeg har hørt i mange år, men aldrig forbundet med noget specielt, fordi jeg ikke havde væ-

ret der. Ruten er meget kuperet mellem disse byer, der er meget grønt, og benene bliver udfordret – men hvor er der smukt! Tina, Judith og jeg havde nu vores egen lille Camino-familie, for vi skiftedes til at finde overnatning til os alle tre, skiftedes til at tage en overkøje, hvor det ikke kunne være anderledes, og spiste middag sammen. I O'Cebreiro kunne vi ikke finde overnatning, så vi tog en taxa til en nærliggende by, Piedrafita, og en taxa retur næste morgen. Herfra gik vi

videre i tåge i et overnaturligt lys, med køer som spøgelser på marken og helt tyst omkring os. Tågen lettede efterhånden, så vi fik bakke op og bakke ned og de smukke udsigter, som aldrig kommer helt til sin ret på fotografier.

I Triacastela sagde vi på gensyn til Judith – hun ville gå længere end os, fordi hun gerne ville nå Santiago til morgenmessen mandag morgen. Vi tog det mere roligt, og da vi nåede Sarria, kunne jeg fejre, at jeg endelig havde gået hele Camino Francés. Dagen efter var den smukkeste vandring til Portomarin. Høj blå himmel, køligt og helt stille vejr, smalle stier og rolige veje, små smukke landsbyer og vide marker. Vi passerede Morgade, hvor vi fik morgenmad, 100 km-stenen og herberget Casa Banderas, der var store figner på figentræerne, køerne og fårene havde fået hhv. kalve og lam, og vi så de første pilgrimme til hest. Galicien er et meget smukt sted at vandre.

De sidste kilometer mod Portomarin gjorde det vanvittigt ondt i min venstre fod, men jeg tog nogle smertestillende piller, holdt foden oppe i pauserne, og satsede på, at det gik over af sig selv. Pepe og Agatha, som vi havde mødt tidligere, gav mig om aftenen noget creme at smøre på. Jeg tog smertestillende, før jeg gik i seng og håbede, at det hjalp, så jeg kunne gå næste dag. Det gjorde det ikke. Ved vores sædvanlige morgenmadsstop mødte vi et par amerikanske kvinder, vi også havde mødt før, og en af dem tilbød mig kinesiotape til foden, som hun også

lagde på. Det hjalp heller ikke, heller ikke selvom min støvle bare sad helt løst uden at binde snørebåndet overhovedet. Efter 18 km måtte jeg kaste håndklædet i ringen og ringe efter en taxa. Allerede samme eftermiddag besluttede jeg mig til at få kørt min rygsæk de næste to dage og så tage det stille og roligt med vandringer. Skrev på Facebook:

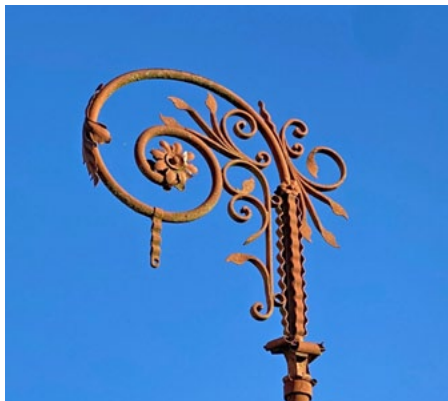
Det går! Og det går godt, både fordi de råd, jeg har fået til foden, virker og fordi solen skinner ☀, her er smukt som bare f.... og det er ret tilbagelænet at vandre 20 km uden en 7 kg rygsæk 🙋🏻💪❤️ Alt er godt i min verden 🙏❤️😊

Vi gik gennem eukalyptusskove, der duftede skønt. Vi gik op og ned mange gange den dag, her var vanvittigt smukt og jeg kan godt forstå, at mange vælger at gå denne rute, også selvom de ikke har brug for compostela'et, når de når Santiago. Stien var smuk, gennem marker, små landsbyer, hvor der måske, måske ikke, var en café med kaffe, cola og/eller et toilet, men med mellemrum små nok til, at det altid passede med vores ønsker om pause eller behov for toiletbesøg. Dagens mål var A Salceda, hvor vores rygsække ventede på os.

Næste dags vandring var som sædvanligt i smukke omgivelser, i skøn, kølig morgenluft, gennem eukalyptuslunde og små landsbyer, og vi fandt efter ca. 6 km en café i Santa Irene, hvor vi fik morgenmad. Jeg havde rygsækken på, for jeg VILLE gå ind i Santiago med den. Caféerne kom som perler på en snor. Ruten gik langs en vej, der ganske visk ikke var specielt spændende, men til gengæld var jævn at gå på, hvilket var godt for min fod. Endelig kom vi til Monte do Gozo, hvor vi først slog et slag omkring de to pilgrime, der står og spejder mod Santiago, og dernæst forbi det kæmpestore nye

herberg. Første gang jeg vandrede ind i Santiago i 2011, gik stien lige forbi dem. De sidste 5 km var seje for min fod, og der var længere, end jeg huskede. Vi var nærmest kun lige kommet ind på pladsen, før Judith stod foran os og gav kram. Så var det fototid, men jeg var ikke i humør, jeg kneb til min store overraskelse en tåre og kunne ikke stå storsmilende på fotos. Tænk at det har taget mig 10 år at gå hele vejen! Nu er jeg endelig færdig med Francés. Men jeg ved, jeg kommer tilbage. Hvornår vides ikke, men jeg kommer.

Santiago var kontrasterne by. Vi mødtes med mange af dem, vi havde delt sorger og glæder med på vejen, vi fejrede, at vi havde gennemført hver vores egen Camino, men vi græd også, for nu var det slut, der var adskillelse i luften, vi tog afsked, krammede, lovede at ses igen, og vidste måske godt, at det ikke kom til at ske, men håbede. Nu var der store smil, varme knus, de samme jokes og sjove misforståelser blev genfortalt, dagen efter ville vi savne dem alle, men bære dem i hjertet altid fremover, uanset om vi ses igen eller ej. Og jeg kommer helt sikkert tilbage til Camino Francés. Spørgsmålet er bare 'Hvornår?'

Kyst til kyst - eller En tur til Danmarks Finisterre

Hvad stiller man op, når man har lyst til en længere vandring og Covid-19 afskrækker en fra de lange ture i udlandet? Foreningens pilgrimsruter i Danmark er selvfølgelig oplagte. Hærvejen, Gendarmstien og Camønoen er også gode muligheder. Men der er langt til Finisterre, eller er der?

af Lars Holst

At gå mod et mål

I 2021 havde jeg trang til at gå, men hvorhen? Foreningens pilgrimsruter var en oplagt mulighed, men jeg havde lyst til en vandring i ukendt land og med et markant slutmål. Et mål, der ligesom Santiago eller Finisterre er ultimativt. Et "Her kan du ikke komme længere"-mål. Og selv om vores egne pilgrimsruter er fine, fører de jo principielt til Santiago, så de var ikke i denne forbindelse brugbare. Hærvejen, Gendarmstien og Camønoen var også udelukket, og Skagen, som ellers ville være oplagt, har jeg besøgt et utal af gange.

Så dukkede en ny mulighed op. Kyst til Kyst-stien, der går fra Vejle til Blåvandshuk. Den gav mulighed for, ligesom i Spanien, at gå under Mælkevejen, fra øst til vest, og slutte med et blik over det store hav. Og som på de spanske caminoer skulle det vise sig, at skiltningen var god, herbergerne rigelige, indbyggerne imødekommende og sprogproblemerne få, selvom jeg er sjællænder. Og først i oktober tog jeg afsted.

Start i Vejle

Turen startede ved havnen i Vejle, hvor arkitekturinteresserede bl.a. kan studere Henning Larsens boligbyggeri Bølgen og Fjordenhus og Olafur Eliasons ho-

vedsæde for Kirk-koncernen. Moderne kontraster til de mange 2-etagers huse fra begyndelsen af 1900-tallet, som passerer på vejen mod vest. Og herligt, at det ikke var svært at finde ud af byen. Ruten følger nemlig åen ud til omfartsvejen, kaldet Boulevarden, og fortsætter som en cykel-gangsti gennem et 100 hektar stort naturområde, Kongens Kær og Knabberup Sø. Indtil 2004 var kæret tørlagt og dyrket, men i årene 2004-2009 gennemførtes flere naturgenopretningsprojekter, så der i dag er vild natur med græssende køer og masser af fugleliv. En hundelufter fortalte mig, at der bl.a. skulle være havørne, og ganske rigtigt: Lidt senere så jeg da også et par fugle i et træ langt væk. Men hvad gør man uden en kikkert? Fuglene så meget store ud, så jeg besluttede, at det nok var havørnene. Og har siden trøstet mig med, at det måske bare var et par musvåger, der i dagens anledning blev opgraderet. Naturen er jo underfuld.

Bindeballestien

Efter 5 kilometer i ren natur nåede jeg til Bindeballestien, der er anlagt på et nedlagt jernbanespor. Vandelbanen fungerede i årene 1897-1957 og sporet er nu en kombineret cykel- og gangsti, der løber fra Vejle. Den følger ådalen, går udenom bebyggelser, og hele tiden havde jeg udsigt til ådalens dramatiske landskab, med vidtstrakte enge, løv- og nåleskove og stejle skrænter. Engene afgræsses af heste og køer, der ofte kom hen til heget, og flere steder måtte jeg rationere: Kun en tot græs til hver – jeg skulle jo videre. Men svært var det, for det sker jo, når man vandrer alene, at man får sig en god fortrolig snak med de dyr, man møder. Et sted lå der, i ly af nogle buske, en broget ko med en aldeles nyfødt kalv. Den var endnu våd. Jeg blev helt rørt, og det gav anledning til en længere snak. Og glad var jeg. For ingen så mig eller hørte, hvad der blev sagt. Havde der været vidner, ville de utvivlsomt have spurgt sig selv: "Hvad mon den gamle mand snakker med dyrene om?"

Til Ravning

Undervejs videre mod Ravning passerede jeg Haraldskær Hovedgård med bygninger fra 1500-tallet og Skibet kirke fra 1200-tallet. Det er desværre ikke en vejkirke, og kirken er derfor normalt ikke åben, men alene beliggenheden og kirkegården kan give anledning til en pause og til fordybelse – landskabet er mægtigt og roen stor.

Jeg var lige ved at glemme, at der var andre mennesker i verden, indtil jeg kom til Vingsted Centret. En voldsom kontrast til dagens øvrige vandring: Et mylder af liv, biler og aktiviteter. Meget nutidigt og livgivende. Et skilt lokkede mig til en lille omvej. Til Jernalderen. Vejle Museerne har genskabt et jernaldermiljø med huse, smedje, marker, husdyr og offersted. Det bruges af skoler til undervisning, men der er fri adgang for alle, også når skolerne er der. Så jeg fik hilst på et par vølver, eller måske var det lærerinder i forklædning? Snakket med et par jernalderbørn og fik smagt lidt jernalderæble. Og kunne, således styrket, fortsætte de sidste kilometer langs åen til Ravning og overnatningen, som blev nået efter ca. 16 kilometer.

Ravning, bro og station

Den gamle stationsbygning i Ravning er indrettet med en fin lille udstilling om Vandelbanen, stationen og om Ravningbroen, en 700 meter lang og 5 meter bred bro, der i år 980 blev bygget af Harald Blåtand. Der er fri adgang, og udstillingen sætter broen og banen ind i en større sammenhæng, bl.a. blev forbindelsen til Jelling klar.

Og da jeg bagefter gik ud for at se på engen, hvor flere fag af broen er genskabt, blev fortiden næsten levende. Fantasien fik næring.

Bindeballe Købmandsgård

Indtil Ravning var stien asfalteret, men derefter var der grus. En fordel, da man så bedre kan høre cyklisterne. Kyst til Kyst-stien følger Bindeballestien til lige før Bindeballe landsby, hvor man drejer fra. Jeg havde imidlertid læst om den historiske Bindeballe Købmandsgård, som skulle være et besøg værd, og et par kilometer ekstra betyder jo ikke noget. Og jeg blev ikke skuffet.

Købmandsgården fra 1897 står som i gamle dage. Ren nostalgi. Der sælges historiske varer, og i gårdhaven kan man nyde kaffe og kage for kun 40 kr. Årligt kommer der henved 100.000 gæster, jeg forstår dem, og en lille flaske Bindeballe Bjesk fik jeg plads til i rygsækken. Nødproviant til den videre færd.

Til Fitting

Samtidig med, at Kyst til Kyst-stien drejede fra Bindeballestien ændredes landskabet, og ved Spjarup kunne jeg have set den sidste del af Vejle Ådal. Først kom jeg ind i et mere kuperet terræn, et rent morænelandskab præget af spredte enkeltgårde, plantager og små asfaltveje. Siden blev landskabet aldeles fladt og åbent, næsten med mindelser om Mese-tæn, men med plantager og læhegn. Lidt kedeligt og kun asfaltveje. Til gengæld, som i Spanien, næsten ingen trafik. Et skilt viste hen til Randbøl Hede, og på cykel ville det have fristet med et smut derop, men til fods forekom 10 ekstra kilometer at være for meget, så jeg fortsatte til overnatningsstedet i landsbyen Fitting, som nåedes efter ca. 17 km.

Ud af Fitting

Vandringen næste dag gik først ad grusveje gennem marker, og jeg havde glædet mig til en vid udsigt. Men nej. Der var tåge hele formiddagen. Sigtbarheden var kun 50-100 meter, så jeg blev helt overrasket, da der lige ved vejen dukkede en stor sten op. Hamburggård-Stenen. En vandreblok på 50 tons, "født" på Ålandsøerne. Lidt efter skulle jeg have set Kle-

bækhøje, to bronzealdergravhøje og en 45 meter lang skibssætning fra vikingetiden, og midt gennem det hele løber et gammelt spor af Hærvejen. Alt forsvandt i tågen, så jeg fortsatte i min "boble".

Holme Å

Ved middagstid lettede tågen og stien førte mig nu ind i et uvejsomt moseområde. Hidtil havde det været muligt at cykle på Kyst til Kyst-stien, men nu blev den til en ren trampesti, langs markskel og langs Holme Å, som her nærmest er en smal bæk med mange mindre tilløb. Også stien var meget smal og så ikke ud til at være meget brugt. Enkelte brædder var lagt på tværs, så det, med tungen lige i munden, var muligt at krydse de mange tilløb. Jeg kom uvilkårligt til at tænke på de folk og kommuner, der har planlagt stien og vedligeholder den. Og på de lodsejere, der har sagt ja til, at jeg og andre må gå på deres jord.

Efter flere kilometer i mosen, der sine steder var bevokset med store buske, ændredes terrænet. Nu gik stien gennem enge med græssende kreaturer. Jeg passede flere dambrug indhegnet med store net, et værn mod fugle, og med får, der græssede på de grønne dæmninger mellem bassinerne. Her mødte jeg den første vandrer. En ung mand, der var gået fra Skagen til Blåvand og nu skulle hjem til Vejle. Han kunne fortælle, at der ved Varde var høj vandstand. Stien var dækket af ca. en halv meter vand. Forklaringen? Jo, der havde været vestenvind i flere dage. Så stemmes vandet op i Ho bugt, og "bagvandet" fra Varde Å kan ikke løbe ud. "Tak for den viden", sagde jeg, og ønskede ham god videre tur.

Selv fortsatte jeg gennem utallige folde med kreaturer, som jeg på forhånd var blevet advaret om. "Gå aldrig mellem ko og kalv", og "Gå gerne i en stor bue udenom" – men hvad hjælper det? – kører er jo nysgerrige, og jeg oplevede, at de nærmest løb mig i møde for at se, hvad jeg dog var for en. Og et sted ved en stente, som jeg skulle klatre over, stod der en ko, en kalv og en kvie. De stod blot fem meter inde i folden, så jeg droppede den officielle indgang, trodsede noget tjørnekrat og entrede først folden et langt stykke fra kreaturerne. Og undgik heldigvis det elektriske hegn. Et andet sted var der skiltet med, at der udover kører også var en tyr. Det skal dog ikke afskrække en pilgrim, og dristighed belønnes. Så efter ca. 24 kilometer, heraf de 15 langs Holme Å, nåede jeg velbeholdent mit overnatningssted i Hovborg.

Hovborg til Hostrup

Hovborg, med vadested og kro, har i århundreder været et af krydspunkterne for den midterste af de tre jyske drivveje,

som blev brugt til at drive kvæg sydpå. Vandestedet kan endnu ses i kroens have, og da jeg gik videre, fandt jeg, lige ved udgangen af byen, et informationshus. Fri adgang og en god udstilling, der fortalte om områdets historie, natur og kulturhistorie. Dejligt at få overblik og få repeteret skolelærdom om den tredje istid, bakkøer, moræner og smeltevandssletter.

Således beriget gik turen videre langs Holme Å. Ofte var der sumpet, men et væld af gangbroer sikrede en tryk færd, og kun hvor stien krydsede åen, kunne man være heldig at møde mennesker, lystfiskere. Og dog. Et sted gik stien gennem en tæt skovtykning, og efter et sving så jeg en dreng, vel 3-4 år gammel. Han stod helt stille, kiggede på mig, og råbte så: "Et men'sk". Bange var han ikke, og jeg svarede: "Ja, og du er også et men'sk". Vi så hinanden lidt an, og så kom, rundt om det næste sving, hans dagplejemor med 3-4 andre rollinger. Hende snakkede jeg lidt med, fik ønsket hende "God dag", og gik videre, med et lille men'sk i baghovedet.

Krydsede lidt efter åen ved Treherredsstenen. Den blev rejst i 1912 og står, hvor Slaugs, Malt og Skads Herreder mødes. Et mindesmærke over tre personer, der har betydet noget for egnens tilplantning, heideopdyrkeren Enrico M. Dalgas, kromannden i Hovborg, J.K. Sørensen, og skovridder J.C. Sørensen. Mærkeligt, at det kun er godt 125 år siden tilplantningen rundt om Hovborg skete.

Og dejligt at kunne fortsætte turen gennem Baldersbæk Plantage, en såkaldt københavnerplantage. Forklaring? Det var omkring 1900 mode blandt københavnske velhavere at købe jord og anlægge plantager i Vestjylland.

Dagens etape fortsatte via Tofterup og videre ad grusveje forbi "Natur Universitetet" i Starup. Et stort spiseshelter lige ved Holme Å med informationstavler, grillplads, toiletter og vand. Alt etableret af Starup Borgerforening til undervisningsbrug, men alle er velkomne. Fra stedet kan man se over til Vester Starup Kirke, der ligger markant på sydsiden af åen. Kirken var desværre lukket, så jeg gik tilbage og fortsatte til Hostrup, efter ca. 20 kilometer.

Å-omlægning

Fra Hostrup var ruten midlertidigt lagt om, da man arbejder med naturgenopretning af Holme Å, så den igen kan blive slynget. Den midlertidige rute var lidt kedelig, asfalt og mange lige stræk, og så begyndte det at blæse. Men efter nogle kilometer nåede jeg Tambours Have, en botanisk have anlagt i 1940-erne af en skræddermester fra Esbjerg. Trods årstiden var der åbent. Kaffe og kage føltes velfortjent, og med friske kræfter gik turen videre flere kilometer langs Karlsgårde Sø. Søen er kunstig og blev oprindeligt anlagt for at opstemme vand til Karlsgårdeværket, et elværk.

Efter søen går Kyst til Kyst-stien videre langs Varde Å, der her er bred og mægtig, men det er også Danmarks 4. største å. I 1930-erne og frem til 1960-erne blev mange af åens slyngninger rettet ud og sikret med diger. Men i 2010 blev åens forløb på det nederste stykke ind mod Varde genskabt med 35 slyngninger. Så nu løber vandet dovent mellem store engarealer, der undertiden oversvømmes. Kreaturer og heste græsser her. Trampestien, der følger åen, må, med alle genslyngningerne, være blevet forlænget med flere smukke kilometer. En blid har-

monisk vandring, der strækker sig helt ind til Varde by, hvor dagens etape på ca. 17 kilometer sluttede. Undervejs så jeg på den modsatte bred en stor flok fugle. Måger? Nej. Viber. De lettede og holdt sig længe over mig, så jeg kunne tælle dem. Der var mindst 80.

Varde Enge

Jeg havde været lidt spændt på, om denne dag skulle byde på en soppetur på grund af opstemmet vand. Men vinden havde ændret retning, så mon ikke det gik? På overnatningsstedet forsikrede man mig om, at det nok skulle gå, og at der i øvrigt var en alternativ tør rute gennem byen, hvis jeg ville være helt sikker. Jeg tog chancen, og trampestien, der løber på sydsiden af åen gennem Varde Enge, var kun lidt smattet. En hundelufter på den anden bred råbte til mig, at han havde set en havørn i noget buskads, men også denne gang måtte jeg nøjes med at opgradere en musvåge. Eller var det mon havørnen jeg så? Naturop-levelserne står jo i kø, og kun fantasien sætter grænser.

Janderup Ladeplads

Efter Varde Enge gik turen ad småveje gennem landbrugsland til Janderup Ladeplads. Det var det længste, man kunne sejle skibe op ad åen uden at gå på grund, så her blev varer, der skulle til Varde, omladet til robåde og pramme, der kunne ros eller trækkes til byen. "Skipperhuset" er en tidligere kro og også den nærtliggende kirke vidner om stedets historiske betydning som samlingssted. Kirken skulle have et rigt dekoreret interiør, men var desværre ikke åben.

Ladepladsen bruges stadig, men nu af lystsejlere. En plankebro med enkelte både ligger skjult i sivene, og det var ikke svært

at forestille sig det liv, der engang har udspillet sig her. Men også i dag er der liv. Et besøg om sommeren vil utvivlsomt åbne bare et mylder af cyklistere, vandrere og andre, der kommer for at opleve naturen og måske slå teltet op her. Nu havde jeg hele anlægget for mig selv med indtil flere shelters, toilet og en stor bålhytte med fyldige informationstavler. Så her kunne jeg, mens en voldsom regnbyge trak over, fordybe mig i stedets historie, og forbedre mig på det næste stræk.

Enge. Enge. Enge.

De næste mange kilometer gik turen gennem næsten endeløse engarealer, gennem Janderup og Billum Enge. Så videre på kanten mellem det dyrkede land, mellem ager og eng, for overraskende brat at nå til det kuperede område nær Oksbøl. En bakkeø med vide udsigter og præget af store grusgrave. Kontrasterne er store og udsynet til Ho Bugts store vandflade gav ekstra karakter på dette sidste stræk, der førte til Oksbøl efter ca. 24 kilometer.

Oksbøl-Blåvand

Oksbøl ligger et par kilometer fra Kyst til Kyst-stien, så jeg startede med et gensyn med grusgravene og Ho Bugt, før stien igen kom ned i det flade land. Flere enge, Ho Bugt til venstre, jeg snakkede med et par køer, passerede et lille sommerhusområde og så gik stien gennem en stor gran- og fyrreplantage med hedepartier. Her skulle man kunne møde kronvildt. Jeg hverken så eller hørte vildtet, men der var masser af spor. Fra det fjerne hørtes skud, ikke fra jægere, men fra en øvelse i det nærliggende militære Oksbøl øvelses-terræn. Den musik fortsatte hele dagen igennem og mindede om, at civilisationen nærmede sig efter en uge præget af natur og stilhed.

Passerede Tirpitz-museet i rask trav, for pludselig følte jeg, at nu havde jeg travlt. Ville se havet, nå målet. Pludselig lå klitterne der, og da jeg kom over dem og ud på stranden, så nærmest væltede civilisationen frem. Det myldrede med efterårsferieturister, med hunde og små børn. De fleste tyske og fornøjelsen ved at være i naturen, trods blæst og flere voldsomme byger, var åbenbar. Og de fritskyllede betonbunkers fra 2. Verdenskrig, nu udsmykket med æselhoveder, blev flittigt bestaget.

Når der var hul i skyerne, stod sollyset som en projektør, og i det fjerne, 4 kilometer fremme, kunne jeg ane det forjættede mål: Blåvandshuk Fyr. Hvidt og skinnende i solen. Danmarks vestligste punkt.

Blåvandshuk fyr

Efter 24 kilometer og en god times vandring i løst sand, modvind og byger nåede jeg fyret, som blev bestaget. Dér lå det store hav, som ved Finisterre for enden af Caminoen i Spanien. Som ved Finisterre i Bretagne eller som ved Lands End i Cornwall. – Kyst til Kyst-stien havde ført mig til målet – jeg havde fundet det danske Finisterre – rejsen var slut.

Praktisk

Jeg gik turen i begyndelsen af oktober. 7 dage, ca. 140 km plus det løse. Mest i stille vejr med lidt sol, men de sidste dage i stærk regn og blæst. Jeg medbragte fine vandtætte kort, udgivet af Calazo.dk. De giver et godt overblik, viser ruten, shelters, teltningsmuligheder, vandposter mv., men er ikke strengt nødvendige. Ruten er nemlig let at finde og er i terrænet fint markeret med pæle med gul top og pile. De er anbragt, så man kan gå øst-vest eller omvendt, og suppleres mange steder af informationstavler, der fortæller om det man ser, om historie og natur, og om de "omveje" man flere steder kan gå og dermed opleve endnu mere – jeg valgte en luksusudgave af turen med tilsendt informationsmateriale, bagagetransport, reservede overnatningssteder mv. arrangeret af Vagabond Tours, men vil en anden gang klare mere på egen hånd – og helt lavpraktisk skal det nævnes, at transport til og fra Blåvandshuk Fyr er Flextrafik, der skal bestilles mindst to timer i forvejen. Se Rejseplanen.dk for yderligere oplysninger.

Pilgrimsvandring Skagen-Tolne-Frederikshavn

af Grethe Dyrby

11 garvede vandrere tog til Skagen i juni, inviteret af tre nordjyder, der på opfordring havde sagt ja til at vise os deres "baghave".

En god start var Skagen kirke. Derefter gik vi ad Nordsøstien til den tilsandede kirke og Råbjerg Mile Camping, hvor vi overnattede i hytter.

Ad mange stier og veje kom vi til landbrugsmuseet og naturskolen i Vogn, fin overnatning.

En eftermiddag blev vi overrasket midt på ruten – en bil stoppede, og der blev

tryllet kaffe og hjemmelavede luksuskager frem – det er godt at have venner, når turen falder lidt lang.

Området Naturpark Tolne er helt specielt, og vi fulgte det, der skal blive til Tolne-stien til Brinkhus, et gammelt militært område, hvor der lige efter krigen blev bygget ikke mindre end 92 bunkers til ammunition m.m. (Nu Forsyningen i Frederikshavn). I en af de bunkers havde Ellen, Ivan og Inge fået indrettet et herberg med donation af senge og madrasser, lige overfor var der et renoveret husmandssted som servicebygning med toiletter og spisetue, også her havde de fået sponsoreret alt, service, kaffemaskiner med mere.

En hel særlig oplevelse blev det om natten, da søværnet afholdt øvelse, og kom i store køretøjer. Vi havde dørene åbne for den friske luft, og de blev lige så overraskede over at opdage os, som vi blev over at blive vækket der i "vores" bunker. Sct. Hans aften skulle vi overnatte i en rigtig fin spejderhytte i Skærum, og her var vi af borgerforeningen inviteret til Sct. Hans aften med lokal underholdning. Det kom bag på de fleste, at naturen deroppe byder på så meget forskelligt. Der er de store mængder af sand, på vej mod øst – Milen rykker ca. 15 meter om året. Så er der de store gamle skove med skovsøer, dalene (minder lidt om Fosdalen og Grejsdalen), de store lyngområder, oldtidshøje, landbrugsland og udsigter til Skagerrak og Kattegat.

Gennem Åsted Ådal til Bangsbo nåede vi Frederikshavn kirke, lige da kirkeuret slog 15, det var som at få en helt særlig velkomst. Her afsluttede vi vores skønne vandring med masser af fællesskab m.m., og sang til sidst den keltiske bortsendelsessang 'Må din vej gå dig i møde'. Der var helt stille, og så pludseligt spillede orglet det smukkeste vi længe havde hørt, vi stod helt stille, stadig i rundkreds i koret, organisten spillede over temaet 'Må din vej gå dig i møde...'. Fyldte med fred og taknemmelighed kunne vi nu rejse hjem hver for sig til forskellige steder i Danmark.

En herlig vandring i de meget afvekslende smukke nordjyske landskaber.

De to initiativtagere har startet det hele op efter vores prøvevandring sidste år. Faktisk var de allerede da i gang med lodsejerne og ruteplanlægningen. Siden er de blevet tre – alle Santiagopilgrimme, som har været med på flere af vores vandringer på Hærvejen.

De er på det år blevet færdige med ruten – har søgt fondsmidler til stolper, nedgravning af og eget logo på pælene, de er næsten færdige med aftaler med lodsejerne, har indrettet bunkerherberget, og håber, at det kan blive permanent.

Virkeligt et godt stykke arbejde – magen til entusiasme skal man lede længe efter.

Her en hilsen fra de tre turledere:

Det var for os første gang vi skulle arrangere en guidet tur over flere dage med overnatning. Vores bedste oplevelse fra turen er helt klart at se glæden og tilfredsheden fra jer deltagere over den tur, vi havde planlagt og brugt tid på at lave. Den oplevelse giver helt klart mod og lyst til at planlægge og guide nye ruter i det nordjyske.

Ellen, Inge og Ivan

Halsninoen

Hvad er nu det? Jo, kært barn har mange navne. Først kom Camønoen, så Amarminoen og i december 2021 fik vi så endnu en lille ny, spansk inspire-ret vandrerute, Halsninoen. Den er 52,7 km lang og går på kryds og tværs i Halsnæs kommunsyd. Eller omvendt.

af Lars Holst

Svup svup

Sammen med en kammerat gik jeg turen i begyndelsen af marts. Med tog fra Hillerød til Hundested, hvor biblioteket blev besøgt, kortet over ruten blev hentet, og så ad en trampesti langs fjorden til Lynæs havn, hvor den medbragte kaffe kunne indtages i ly af et skur. Fra havnen går ruten videre i vandkanten langs foden af en stejl træbevokset skråning. Februar havde været regnfuld, men med gode støvler og et par udlagte planker, lykkedes det os at komme tørskoet forbi, og på vandet kunne vi glæde os over store flokke af edderfugle og måger.

Klintestien

Op ad en trappe, gennem et sommerhus-/villakvarter og lidt plantage, og så kom en af rutens mange kontraster. Pludselig var vi kommet højt op. Fra at have gået nede i vandkanten gik vi nu på toppen af en høj klint, med vid udsigt over Roskilde Fjord. På den anden side af fjorden kunne vi se Kulhuse og Hornsherred, og skråt bagude, i det fjerne, Rørvig. Et oplagt sted at holde pause, men vi fortsatte gennem vidtstrakte strandenge til Sølager, hvorfra der om sommeren er færgeforbindelse til Kulhuse.

Til skovs

Og så skiftede omgivelserne igen brat. Efter Klintestien og strandengene gik ruten ind i Grønnesse Skov, hvis første del var markant med en stejl skrænt fra Stenalderhavets tid, en masse stormfældede træer, der lå som et rent mikadospil, og et skovparti med nogle imponerende store tujaer. Kortet fortalte os, at træerne var giftige, så man skulle undgå at få splinter i fingrene, men vi vovede alligevel en forsigtig berøring. Og har ikke fået mén af det. Der er i øvrigt fri teltning i skoven, og på vejen frem passerer man Grønnessegård gods, med senklassicistisk hovedbygning fra 1888, stråtekte udlænger og en gårdbutik.

Vel ude af skoven fortsatte vi et par kilometer på en næsten bilfri landevej, før ruten fortsatte som trampesti langs marker, hvor det var tydeligt, at efterårspløjningen ikke alle steder havde levnet plads til vandrere. Vi kom dog igennem, og følte os som pionerer på den kun tre måneder gamle Halsnino's trampestier, og heldigvis var skiltningen tilstrækkelig. Vi for ikke vild.

Et højdepunkt

Ruten videre er meget varieret. En lang tid går man i landbrugsland, temmelig fladt, og på afstand kan man se Frederiksværk og skorstenene fra Stålvalseværket. Men inden dagens etape sluttede, skulle vi passere flere sommerhusområder, Melby Enghave og Bredemose Skov, før ruten førte os op i højderne igen. En lang trappe, 88 trin?, førte op til et af turens absolutte højdepunkter, Arrenakke Bakke, 45 meter over havet, med vid udsigt til Arresø. Et oplagt pausested og man glemmer let tid og sted.

I et uopmærksomt øjeblik overså vi et skilt og forvildede os ind i et lille skovområde og en stor eng. Og hvad så vi dér? En stor flok kronvildt, 19 stk. De var agtpågivende, fjernede sig ikke, kom heller ikke nærmere, men græssede videre, mens vi forsigtigt passerede.

Ruten er ellers ikke præget af mange vilde dyr. Venlige indbyggere i området havde dog skiltet med, at man kunne risikere at møde farlige høns, såkaldte Ninjahøns. Vi så dem heldigvis ikke og nåede trygt og uskadt frem til vandrehjemmet i Frederiksværk. Byen ligger kun en god kilometer fra Halsninoen, men byder på god overnatning og flere spisesteder, og er i sig selv en seværdighed.

Til Arrenæs

Morgenmaden blev indtaget hos bageren i centret ved gågaden. Her var også frokostforsyninger, kaffe og vand, så fortrøstningsfulde startede vi dagens strabadser. Halsninoen blev nemt fundet ved at gå gennem skoven langs den store kanal, der fører vandet fra Arresø til Roskilde fjord. Den blev gravet i begyndelsen af 1700-tallet for at afvande søen, og kanalen har givet kraft til krudtmølle og anden industri.

Dagens rute førte ud på den store halvø, der går ud i Arresø, Danmarks største sø. Det første stykke gik gennem urørt skov, hvor væltede træer flere steder gav lidt udfordringer. Snart kom vi dog ud på en landevej, hvor vi passerede Dronningholm slotsruin fra 1100-tallet, hvor Arresø var en fjord med udløb i Kattegat. Der var ingen trafik på landevejen, snakken mellem mig og min kammerat gik livligt, og hvad skete der så? Jo, vi overså et skilt ved Auderød by og kom ud på en omvej, før vi genfandt

ruten ved Auderødlejren, en tidligere øvelseslejr for Søværnet. Ruten slår her en lille sløjfe, hvis man vil helt ud til Auderød Skov og spidsen af halvøen. Vi droppede den tur, sparede en 3-4 kilometer og gik tilbage til den idylliske Auderød by. Det oversete skilt blev fundet, og nu fortsatte ruten gennem en tilvokset tidligere grusgrav, op og ned gennem store åbne bakker med bronzealderhøje og vid udsigt over søen. Stien blev til en grusvej gennem Sonnerup Skov og endte i en bådebro, så vi kunne komme ud til vandet. Kysten er ellers de fleste steder utilgængelig, tæt bevokset med tagrør, og her kunne vi se, at man flere steder just havde høstet rør, så tækkemanden kunne få danske rør.

Mer' vand

Ruten fortsatte langs skoven, men vandstanden i Arresø var høj, så stien var mange steder oversvømmet, og det var ikke muligt at gå ind i skoven, der her mere var en ellesump end en tørbundet løvskov. Et par damer, som vi havde mødt i bakkerne, havde advaret os, men vi gav ikke op, støvlerne var tætte, og så koldt var vandet da heller ikke. Så vi trodsede elementerne og kom trygt til sydenden af skoven, hvor der var læ og sol. Et bord-bænke-sæt blev pausested. Det værste var ovre.

Kregme, Ølsted og Grimstrup

De sidste 9-10 kilometer tegnede, hvis man skulle vurdere ud fra kortet, til at blive lidt kedelige, men nej. Først kom vi forbi Kregme Kirke, ud på hovedvejen, snakkede og overså et skilt. Nu igen. Tilbage, fandt skiltet, gik en kilometer gennem en mose, mere vand, og så gennem en gård med gårdbutik og frilandsgrise. Mange. Livlige. Dejligt syn. Og så ind på en lille landevej til Ølsted, hvor vi blev

ledt i en stor bue syd om byen. Op på kanten af en tidligere grusgrav, nu bevokset og indrettet som amfi-teater til Ølsted Sommerscene. Man bliver helt glad og høj ved at opdage, hvad der er og sker i de små byer.

Ruten fortsatte på en bakkekam, begyndelsen af Strø Bjerge, en 8 kilometer lang ås, med store udsigter mod syd og nord. Man måtte glæde sig med de mennesker, der, ved udkanten af Ølsted, havde fået bolig. Den sidste vi mødte var en mand, der var ved at rengøre sit drivhus. "Nu er I snart i mål" råbte han, og ganske rigtigt: Efter endnu en kilometer på højderyggen gik turen nedad, og Grimstrup Station blev nået. Vi trykkede på knappen. Toget, der kører hver halve time, standsede.

Vi stemplede ind og glædede os over, at der så tæt på København findes så varierede og spændende landskaber. Og over, at Halsnæs Kommune har lagt et så kvalificeret arbejde i at etablere Halsninoen. Kært barn har mange navne, og mon ikke Halsninoen, sammen med de andre '-ninoer', kan inspirere mange til også at gå de store caminoer?

Praktisk

Det er nemt at komme til Halsninoen, for der går tog fra Hillerød via Frederiksværk til Hundested, og undervejs kan man stå af og på i Grimstrup.

Ruten er generelt godt skiltet, og skiltningen gør det muligt at gå "begge veje". Et detaljeret kort fås gratis på bibliotekerne i kommunen, på tankstationer og mod betaling af porto kan man få det tilsendt fra Visit Nordsjælland. Kortet oplyser om overnatningsmuligheder, shelters, teltpladser, vandposte, toiletter, indkøbsmuligheder og om hvad man kan opleve undervejs. Det er nyttigt, men kortet giver også information om de "tværveje" man kan tage, hvis man blot vil gå et stykke af Halsninoen og så vælger at fortsætte på Nordkyststien, der går mellem Hundested og Helsingør eller Fjordstien, der går langs Roskilde fjord og Isefjorden. Kortet kan være rart at have med i fysisk analog form, men selvfølgelig kan man også finde ruten på vejfindingstjenesten Komoot: komoot.com under under navnet Halsninoen. En GPX-fil kan findes via Halsnæs Kommune: halsnaes.dk. Det er nemt at komme til Halsninoen,

En berømt musling

af Rikke Ærtebjerg - Fotos: Brian Eskesen

I december 2021 fik redaktionen en mail fra Brian Eskesen. Han havde fået, hvad han selv kaldte en skør idé, som han ikke kunne slå ud af hovedet.

I sommeren 2021 bemærkede han den store flotte skulptur af en muslingeskal ved indkørslen til det tidligere Shell-raffinaderi ved Fredericia. Den muslingeskal har tidligere boet ved Shell-huset i København, og blev på et tidspunkt flyttet til raffinaderiet i Fredericia, hvor den stolt markerede, at dér boede Shell. Muslingeskallen er udført i et samarbejde mellem kunstner Bjørn Nørgaard og studerende ved Kunstakademiet. Nu er Shell flyttet, og de har overladt raffinaderiet til virksomheden Crossbridge Energy Fredericia.

Brian spekulerede på, om muslingeskallen måske var på vej væk fra denne plads, når nu Shell var flyttet, og tænkte, at foreningen måske kunne få lov til at overtage kunstværket og sætte det op et egnet sted, måske ved et af startstederne til Den Danske Pilgrimsrute, eller et sted på den efter foreningens mening vigtigste danske Camino-rute, ved Camønoen, på Hærvejens nordlige startsted, ved Viborg domkirke eller måske et helt syvende sted...

Som begrundelser for at forære kunstværket væk tænkte Brian, at det ikke passer til den nye virksomhed, men ville kunne give en positiv omtale i medierne, og hvilket firma ønsker ikke positiv omtale? Og ikke mindst, at det ville være storsindet at forære det til vores forening. Nu var idéen givet videre, og det lå os frit for at forfølge den eller lade være. Vi synes Brians idé

var god, og vi skrev derfor til Crossbridge Energy Fredericia for at høre, hvilke planer de havde med muslingeskallen.

Svaret fra Crossbridge Energy var, at værket af Shell i forbindelse med salget er blevet overdraget til dem. De har for øjeblikket ingen planer om at lade værket flytte, og de ser det som en del af områdets historie.

Hvad der eventuelt skal ske med muslingeskallen i fremtiden, er der ikke taget stilling til. Crossbridge Energy Fredericia passer på den, som den er, og værner om den, som man bør gøre med et sådant kunstværk. De takker for vores tilbud og interesse, men vælger at lade værket hænge.

Så kommer du vandrende forbi raffinaderiet i Fredericia, kan du stadig nyde synet af den smukke muslingeskal, også selv om den ikke har noget som helst med Camiønoen at gøre.

Logoet sad oprindeligt på Shell Huset i København, hvorfra det siden er flyttet til raffinaderiet.

Logoet er udført af kunstner Bjørn Nørgaard i samarbejde med studerende ved Kunstakademiet.

Åbne Horisonter fra Oslo til Rom

af Anette Brøndum

Det var svært at finde tilslutning fra danske pilgrimme til Open Horizons-turen gennem Danmark. Det lykkedes dog at få stablet et hold på benene fra Viborg til Jelling med deltagelse fra både Norge og Danmark.

Den norske deltager gik alene fra Hirtshals, og vi mødtes til gudstjeneste i Viborg Domkirke søndag den 22. maj, hvor også vandrestaven fra Norge blev overrakt og en logbog, som der blev skrevet i hver dag. I Thorning "adopterede" vi endnu en nordmand og en fransk kvinde, det skete om aftenen med højskolesangbøgerne og Ellens hjemmebagte kage. Ellen er frivillig herberghjælper sammen sin mand Tom.

Nu var vi så otte, der havde en fantastisk god vandring med morgensamling, stilhed, rigtig god stemning med fællesskab og gode oplevelser i de meget skiftende landskaber langs den jyske højderyg.

Det er til stadighed en stor oplevelse at gå i vores forfædres fodspor på de meget synlige vejspor, man finder på Hærvejen.

Høre klinger og sværd over Grathe Hede – pause ved Kong Knaps dige – Tollundmandens fødeegn – Lyngbakkerne ved Vrads – Gudenåen og Skjernåens udspring – Danmarks højest beliggende kirke, og Sct. Peters kilde, hvor vi efterlod vores største bekymringssten.

Herbergerne i Hald (naturskole), Thorning, Kragelund, Møllegården og Hærvejscenteret i Kollemorten, alle sammen unikke overnatningssteder for vejfarende gæster til billige penge, vi nød alle stederne med hver deres særlige kendetegn.

Den dejlige uge sluttede vi i Jelling kirke. Nordmændene fortsatte mod grænsen, hvor de skulle møde Troels. Vi havde aftalt, at de skulle have hver en halsedisse fra foreningen, de havde set den på flere af os, og ordet halsedisse kunne de slet ikke stå for.

'Tusind tak', skrev de senere – og tak til Troels. De går nu sammen med tyske pilgrimme og én dansker i Sydtyskland – når Pilgrimmen udkommer, er de sikkert nået til Italien.

Sankt Gertruds sti på Norddjursland

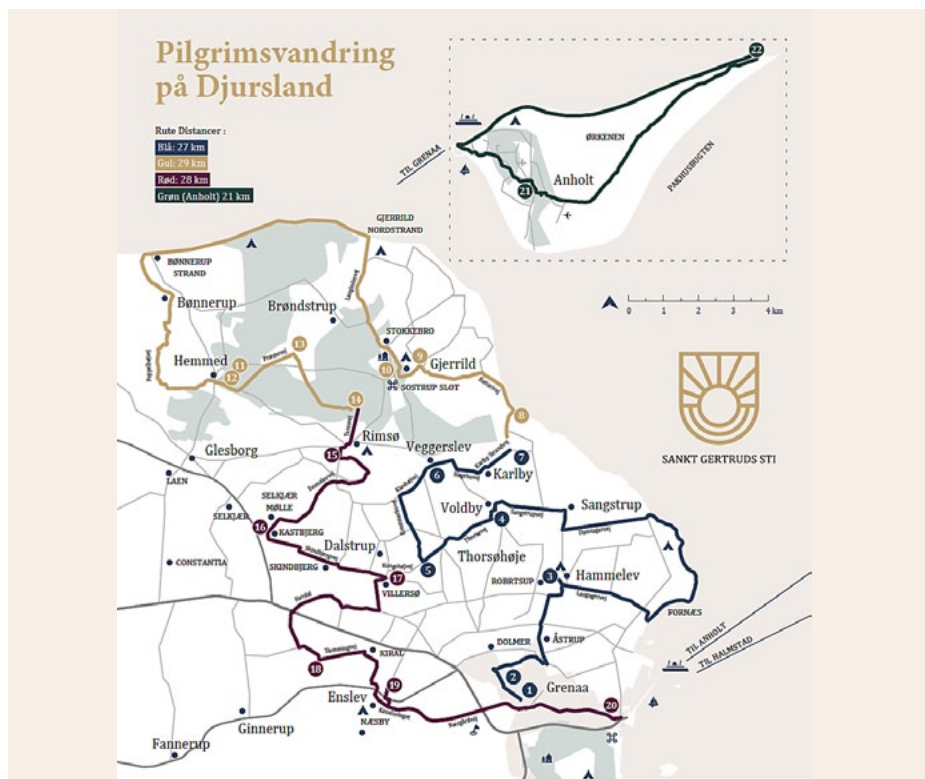
af Grethe Dyrby

Anette Brøndum og jeg repræsenterede Foreningen af Danske Santiagopilgrimme i Grenå kirke (Sct. Gertrud kirke) ved indvielsen af Sct. Gertruds sti. Det var både højtideligt og stemningsfuldt. Medvirkende var præst Lars Seberg, borgmester Kaspar Bjerregård og pilgrimspræst i Århus stift Lise Palmstrøm.

Ruten er på ca. 80 km, og 21 km er på Anholt. Den går mellem ni kirker. Jeg har gået brudstykker af den – dejligt langs kysten ved Bønnerup strand. Den ser spændende ud, og man får lyst til at gå

hele ruten. Der er mulighed for overnatning i sheltere, på campingpladser og i Bed&Breakfast. Der er lavet et fint kort, og et pilgrimspas med plads til stempler med små beskrivelser og fotos af de kirker, man kommer forbi.

Sct. Gertrud var bl.a. kirkebygger og de rejsendes beskytter, hun var kendt for at holde hånden over dem, der færdedes på rejse. Af samme grund henvendte man sig til Sct. Gertrud for at få hjælp på rejser, både her i livet, men også på den sidste rejse efter døden.

Gå Godt

af Mikael Kamber

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Michael Kamber, der er kendt som forfatter, og fra både TV og andre medier, har begået – endnu – en bog, denne gang om at gå. Og han kommer langt omkring. Han har samtaler med så forskellige personer som Rane Willerslev om stenaldermenneskene og hvad gang betød for dem, med Bente Klarlund Pedersen om sammenhængen mellem vores sundhed og vores livsstil, med Tor Nørretranders, der har skrevet bl.a. bogen 'Mærk Verden', og også med Rikke la Cour Tobiassen, der har gået sig til et bedre liv efter en alvorlig hjernerystelse.

Han inviterer os med på sin egen vandring fra Christianshavn i København til Sjællands Odde, og indvier os undervejs i de tanker, der dukker op og de tilfældigheder, der indtræffer. Eller er de tilfældigheder?

Nogle af de citater, Mikael kommer med undervejs, bevæger mig. Bl.a. fra K. E. Løgstrup, der var teolog og filosof, og som har udtalt: *'Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd'*. Stærke sager. Mikael's kommentar er, at *'Det er således ikke ligegyldigt, hvad vi gør, tværtimod påvirker vi vores omgivelser med alt lige fra vores mindste til vores største handlinger. I den optik består meningen med livet i, hvordan vi lever vores liv. At vi både ser livet som en gave og som en opgave'*. Og det, mener han, har med det at gå at gøre, at hver gang vi bevæger os på to ben, bliver vi mindet om hvem vi er.

Og han citerer Tor Nørretranders: *'Alle får det bedre, når du har det godt. Du får det bedre, når alle har det godt'*.

Mikael har 'opfundet' en model, han kalder AMOR; A står for Absolutte behov, M står for Mening, O står for Optimisme og R står for Relationer, fordi det er de ting, der giver mening i tilværelsen. I bogen siger han også selv, at det er noget kloge mennesker altid har vidst, fordi M, O og R i AMOR-modellen kan oversættes til noget andet: M er mening, der er beslægtet med Tro, O er optimisme, der er beslægtet med Håb og R – relationer – kan i sin essens kaldes Kærlighed. Tro, Håb og Kærlighed, de tre guddommelige dyder.

Enhver vandring tilhører den, der vandrer. Det er spændende at være med på Mikael's.

Vandrelyst

af Ritt Bjerregaard
og Christine Antorini

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

I *Vandrelyst* af Ritt Bjerregaard og Christine Antorini får du godt selskab på 15 danske vandreruter, som er nøje udvalgte af de to forfattere. Ruterne er spredt ud over hele landet og indeholder både byvandring, historiske vandring, litterære vandring og vandring i barnsdomslandet.

Undervejs får de to selskab af lokale kvinder med noget på hjerte. De deler vandreglæden og får gode snakke i det fri om gaven ved at vandre – selv når myggene bider. Mød bl.a. læge Bente Klarlund Pedersen, strikkedronning Marianne Isager, forsvarsminister Trine Bramsen og forfatter Elsebeth Egholm.

Bogen er fyldt med viden om at vandre, og de 15 ruter vises på kort, så man kan bruge bogen som en konkret guide før og efter vandreturen.

Ritt Bjerregaard er en af de mest markante kvinder, der har været i dansk politik. I dag er hun stadig særdeles aktiv og bruger – udover vandring – tid på at skrive. Hun er især kendt for sine selvbiografiske erindringsbøger.

Christine Antorini er tidligere undervisningsminister og nu direktør i Novo Nordisk Fondens læringscenter LIFE. Hun deltager – sammen med Ritt Bjerregaard – bl.a. i bøgerne *Livsmodig* og *Mødre og døtre*.

Gå tur

af **Susanne Glenstrup, Elsebeth Parsbæk, Dorrit Christensen,
Hans Henrik Kleinert og Ingelise Kvorning**

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

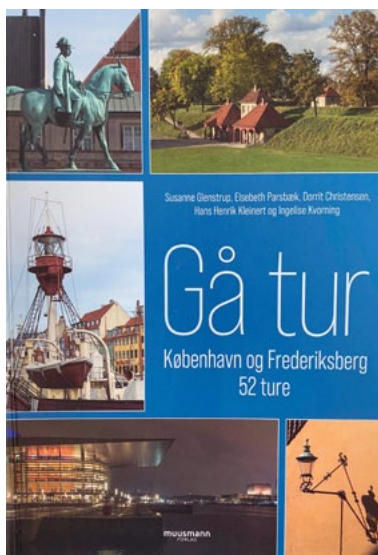
Det er en ret fin bog, de har skrevet, de mange forfattere til denne bog. Den gav mig virkelig lyst til at gå rundt og udforske de forskellige områder i København og Frederiksberg, og med hele 52 forskellige ruter er der nok at tage fat på. Når de er gået, vil jeg vove at påstå, at du kender byen ret godt. De fleste ture er på 5-10 km, to af dem er længere. Bogen indeholder også forslag til, hvad du skal holde øje med, og information om det, du ser undervejs samt kort.

Som forfatterne selv skriver i forordet, opdager man på hver tur, at byen åbner sig mere og mere, og man finder nye finurlige veje, flotte udsigter og spænden-

de miljøer. Med 52 ture er der nok til en pr. uge og efter et år kommer du til at kende byen på en helt ny måde. Alle turene starter og slutter ved et trafikknudepunkt som en S-togsstation eller en metrostation.

Hver bydel har sin egen sjæl, og turene går både gennem de ældste dele af byen, arbejderkvarterer, og de nyere kvarterer, og du vil opleve arkitektur af både høj klasse og beundringsværdig funktionalitet, sprudlende gadekunst, parker med næsten magiske vuer, åndehuller og stemninger.

Uanset om du er vant til at gå, eller er begynder udi at vandre, vil du måske få færtten af, at vandring er noget ganske særligt, der giver mening i sig selv.

HUSK!
Generalforsamling
og
årsmøde
er
lørdag den
29. oktober

Caminoen i Frankrig

af Hanna Hjardemaal

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Hanna har skrevet en personlig beretning om 750 km til fods gennem Sydfrankrig fra Le Puy til Saint-Jean-Pied-de-Port ad stille forårstier og om lange strækninger, hvor tiden går i stå, og krav og bekymringer fordufter. Hvordan hun som pilgrim oplever det frisættende møde med sit eget indre og bliver mindet om, at livet har en udløbsdato, og at meningen med det hele er at leve det fuldt ud.

Ruten fra Le Puy en Velay er et af de steder i Frankrig, der har lagt navn til den klassiske camino, Camino Francés, og i Frankrig er der næsten lige så mange kilometer som fra Frankrig til målet Santiago de Compostela i Spanien. Bogen er spækket med fotos, der giver en lyst

til at vandre samme vej, især fordi ruten går gennem 11 af de smukkeste landsbyer i Frankrig – og maden fejler som regel heller ikke noget. God inspiration til din næste camino.

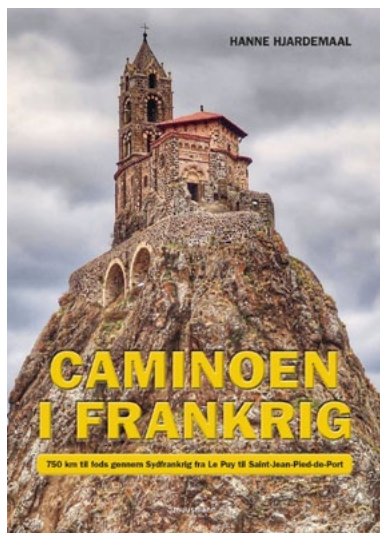
Deadline

på næste nummer af
Pilgrimmen er den
31. december 2022.

Skriv gerne til
redaktionen@santiago-
pilgrimme.dk,
hvis du har en artikel,
du mener vil være in-
teressant for læserne af
foreningens blad.

Vi kan tage imod alle
former for tekstforma-
ter, så send os endelig
din historie.

Fotos skal være i
originalt format, dvs.
'som du har taget dem'.

Assistens Kirkegård stemmer og sten

af Lars Gundersen og Asger Schnack

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

I rækken af bøger, der kan være værd at anmelde i dette blad, er denne en perle.

Bogen tilbyder en helt særlig form for vandring, nemlig en blanding af en direkte indsigt i 24 kulturpersonligheder og at man som læser bliver ført rundt på en vandring i en smuk kombination af storby, landskab og kulturhistorie, da Assistens Kirkegård ikke kun er et historisk sted, men også et historiernes sted.

Bogen indeholder, udover et kort over kirkegården med de udvalgte gravsteder, også en række fotografier, der indfanger det særlige miljø, der er på kirkegården. Assistens Kirkegård har stor betydning som kulturelt samlingspunkt for Københavns borgere og har et meget stort antal besøgende hele året. Den kirkegård er nok et besøg og en vandring værd.

Et skridt tættere på Livet

af Peter Høyer

anmeldt af Carsten Maegaard

Her er noget så sjældent som en bog om Camino Francés skrevet af en MAND, der er i sin såkaldt bedste alder. Langt de fleste bøger om caminoerfaringer er skrevet af kvinder. Uanset hvad er der altså en forskel på, hvordan de to køn beskriver personlige erfaringer, konflikter, kærlighed, osv. Derfor forfriskende.

Samtidig er Peter, som han selv skriver, et ekstrovert menneske med åbenhed

og uhøjtidelig tilgang til andre mennesker. Det giver en særlig stemning i bogen – hurtig i replikken og et friskt ordvalg. Og han formår, også humoristisk, at gå i dybden med både generelle og personlige betragtninger om ”den dybere mening med livet”. Det giver en nem læst bog, som vi andre kan lære af.

Bogen er på knapt 250 sider med mange gode fotos fra forfatterens hånd, lagt ind

i en passende balance med teksten. Den er disponeret som en dagbog over 30 dages vandring plus en tur til Finisterre, og bagest gode råd om udstyr og budget.

Peter Høyer er journalist og tidligere spindoktor for en minister, så han er centralt placeret i samfundsdebatten. Han har kone, børn, villa, vovse og Vol... en gl. bil. Dét, der fik ham til at stoppe op var, da han 50 år gammel fik konstateret en kranspulsåreforsnævring, der måtte opereres. Dét var et wake-up-call, der rystede ham i hans selvopfattelse som sundt menneske, ikke-ryger, motionist, med sund levevis, og som havde lullet sig ind i en forestilling om, at han da nok vil blive 100 år. *"Den fest kommer jeg noget i tvivl om, hvorvidt jeg når"*, som han skriver. Operationen gik fint, men han fik en psykisk nedtur i et par måneder. En ven, som havde gået caminoen, og en gavebog om emnet inspirerede ham: *"Jeg må afsted!"*, skriver han.

Stilen er uhøjtidelig med mange sjove situationer og erfaringer, fx: *"Mine tanker afbrydes af regn. Det bliver første gang, min spritnye poncho skal i brug. Har naturligtvis prøvet den hjemmefra, men uden rygsækken – hvilket viser sig at være en fejl. Nu volder det mig enorme problemer at få den ud over rygsækken. Især fordi jeg ikke får lynet ordentlig ned der, hvor mit hoved skal ud. Jeg ender med at stikke hovedet ud af det ene ærme. I guder, jeg må ligne en kæmpe klovn, som jeg står her og kæmper med noget, der mest ligner et legetøjstelt til børn"*.

Der er også plads til meget personlige refleksioner over det liv, han har bag sig og dét, han gerne vil nå fremover.

Vandringen foregik i april 2021. Først meget alene, men på den sidste halvdel var der flere, og han gør flere sjove og interessante bekendtskaber. Selvom en dagbogsberetning kan synes monoton, er det en fin og afvekslende beskrivelse af hans oplevelser. Køb bogen via Coronablues.dk, hvor det fremgår, hvordan du betaler mm.

HUSK!
Tilmelding til
generalforsamling
og
årsmøde
se siderne
78 og 79

Walk –

Jamie Bacon's Secret Mission on the Camino de Santiago

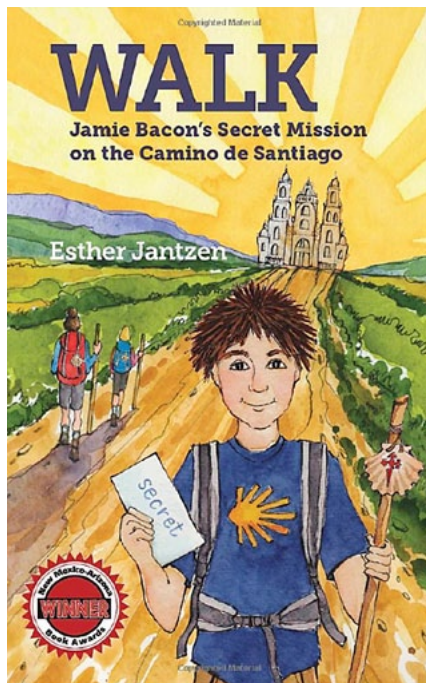
af Esther Jantzen

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Titlen betyder på dansk 'Gå - Jamie Bacon's hemmelige mission på Camino de Santiago' og er skrevet af amerikaneren Esther Jantzen på baggrund af hendes nevøs vandring på Caminoen. Bogen er skrevet for børn og unge, men det går fint at læse den, selvom man er f.eks. på min alder. Ulempen for nogen vil være, at den er på engelsk, men kan man sproget nogenlunde, er den nem at læse. Især fordi det for de fleste pilgrimsvandrere vil være kendt stof, da Jamie kommer gennem de samme byer og ser mere eller mindre de samme ting, som alle pilgrimme ser undervejs på Camino Francés.

Historien vil være interessant for det unge publikum, fordi der er spænding, mysterier, held og mirakler undervejs – lige fra Pilgrimskontoret i Saint Jean Pied de Port over bjergene med de genvordigheder, dette medvirker, til store sovesale i Roncesvalles, historier om de forskellige versioner af Santiago som hhv. apostel, pilgrim og Maurerdræber, en ridder, der forsvare en bro i et helt år, tempelridderne og hvorfor de forsvandt – jo, der er historier nok, og de bliver ikke mindre interessante i denne bog, der beskriver en pilgrimsrejse for en ung dreng, hans mor og søster, og de oplevelser de har undervejs.

Bogen er krydret med historier om uheld, der vendes til held, mirakler, der sker, måske, måske ikke, fordi man beder til Skt. Jakob og udviklingen, når et barn får mulighed for at se verden, møde nye mennesker, spise anderledes mad og i det hele taget får lov at vokse med opgaven og udvikle sig ved de ting, der sker. God bog. Læs den og bliv klogere, måske på dig selv, måske på dit eget barn eller barnebarn. Og tag dem så med på en Camino-vandring.

TÆTTERE PÅ STILHEDEN

Beklædning og udstyr skabt til at holde. Designet til friluftsliv.
10% medlemsrabat i butik & online.

Womens Tempest 9 2021

Rygsækken har et kvindespecifikt design, der følger den kvindelige anatomi, mens et fleksibelt og dynamisk bæresystem følger kroppens bevægelser. Når sveden driver på vandrestierne, sørger rygstykket med AirScape-teknologi for optimal ventilation, pasform og komfort.

999,-

Genanvendte materialer. De nye Talon/Tempest rygsække er produceret af 100 x 210 denier Bluesign genanvendt Robic Nylon

Nyt bæresystem. I den nye Talon/Tempest-serie har Osprey brugt et forstøbt stykke HDPE-plast til at afstive ryggen, hvilket giver mulighed for at lægge skumstrukturen i AirScape-rygstykket vandret, så det følger ryggens form og bøjning bedst muligt og tillader luftgennemstrømning på tværs af ryggen. Skumstykket i lænden er også blevet lidt mere stabilt, hvilket også giver bedre bærekomfort.

Talon 11 2021

Rygsækken har et fleksibelt og dynamisk bæresystem, der følger kroppens bevægelser, når du raser gennem terrænet. Rygstykket i AirScape og blød skumpolstring sørger desuden for optimal ventilation, pasform og komfort - selv når sveden driver.

999,-

Besøg os i København, Field's, Lyngby, Roskilde, Odense, Kolding, Aarhus, Randers og Aalborg eller på friluftsland.dk

FRILUFTSLAND

Velkommen til Årsmøde

i Fredericia, lørdag den 29. oktober 2021

Christianskirken, Christiansvej 4, 7000 Fredericia

Program for dagen:

Kl. 10.00-11.00 Ankomst og indtjekning. Kaffe, te og brød.

Kl. 11.00-13.00 Generalforsamling. Se dagsorden på næste side.

Årsmøde

Kl. 13.00-13.30 Frokost med sandwich og drikkevarer

Kl. 13.30-14.00 Rundvisning i **Christianskirken** og fortælling om Bjørn Nørgaards kunst i kirken

Kl. 14.00 Kaffepause. "Genbrugsshoppen" vil være åben. Medbring pilgrimsudstyr du vil sælge, så andre kan få glæde af det, du ikke mere bruger

Kl. 14.30 Peter Høyer, forfatter til bogen 'Et skridt tættere på livet' fortæller om sin Caminovandring

Kl. 15.15 Vandring i Fredericia i ca. 1 time

Kl. 17.15 Afslutning og sang – tak for i dag

_____oooo00()!*(())00oooo_____

Tilmelding: Sker ved betaling af 200 kr. via bankkonto eller MobilePay senest 15. oktober.

Deltagelse: Selve generalforsamlingen er gratis. Der bliver serveret kaffe og te. For frokost med 1 øl eller vand indbetales ved tilmeldingen kr. 200,00 til foreningens bankkonto 5069 1332063 eller via MobilePay nr. 77429.

Der bliver god mulighed for at hilse på pilgrimsvenner.

Yderligere oplysninger:

Jeannette Hounsgaard, mail jhounsgaard@hotmail.com
tlf. 2137 4293

Dagsorden for generalforsamling 2022 i Foreningen af Danske Santiagopilgrimme

- 1 Valg af dirigent, referent samt 4 stemmetællere
- 2 Bestyrelsens beretning
- 3 Fremlæggelse af det reviderede regnskab til godkendelse
- 4 Budget for det kommende år, herunder fastsættelse af kontingent
- 5 Indkomne forslag
- 6 Valg af formand i lige år.
Carsten Maegaard genopstiller
- 7 Valg af øvrige bestyrelsesmedlemmer.

Følgende er på valg:

Tone Kirkeby – genopstiller
Jeanette Hounsgaard – genopstiller
Rikke Ærtebjerg – genopstiller
Jacob Rohd – genopstiller ikke

Der skal vælges 4 bestyrelsesmedlemmer,
hvoraf 3 nuværende genopstiller

- 8 Valg af bestyrelsessuppleanter. Der skal vælges 2 suppleanter
- 9 Valg af revisor og revisorsuppleant. Der skal vælges 1 revisor og
1 revisorsuppleant
- 10 Eventuelt

Eventuelle forslag skal være formand Carsten Maegaard via
mail maegaard.carsten@gmail.com i hænde senest 4 uger
før generalforsamlingen,

dvs. **senest fredag den 30. september 2022.**

TÆTTERE PÅ STILHEDEN

Beklædning og udstyr skabt til at holde. Designet til friluftsliv.
10% medlemsrabat i butik & online.

Genanvendte materialer. De nye Talon/Tempest rygsække er produceret af 100 x 210 denier Bluesign genanvendt Robic Nylon

Talon 11 2021

Rygsækken har et fleksibelt og dynamisk bæresystem, der følger kroppens bevægelser, når du raser gennem terrænet. Rygstykket i AirScape og blød skumpolstring sørger desuden for optimal ventilation, pasform og komfort - selv når sveden driver.

999,-

Womens Tempest 9 2021

Rygsækken har et kvindespecifikt design, der følger den kvindelige anatomi, mens et fleksibelt og dynamisk bæresystem følger kroppens bevægelser. Når sveden driver på vandrestierne, sørger rygstykket med AirScape-teknologi for optimal ventilation, pasform og komfort.

999,-

Nyt bæresystem. I den nye Talon/Tempest-serie har Osprey brugt et forstøbt stykke HDPE-plast til at afstive ryggen, hvilket giver mulighed for at lægge skumstrukturen i AirScape-rygstykket vandret, så det følger ryggens form og bøjning bedst muligt og tillader luftgennemstrømning på tværs af ryggen. Skumstykket i lænden er også blevet lidt mere stabilt, hvilket også giver bedre bærekraft.

